

વર્ષ : ૪૪ ❖ અંક : ૨

ફેબ્રુઆરી - ૨૦૨૦

શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 10/- Each

દિવ્યધ્વનિ

વિરલ વિભૂતિની ચિરવિદાય

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત - સેવા - સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા ૩૮૨ ૦૦૭. (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯, ૨૩૨૭૬૪૮૩-૮૪

E-mail : mail@shrimadkoba.org, Web.: www.shrimadkoba.org

૧

આધ્યાત્મિક મહાપુરુષની ચિરવિદાય

:: પ્રેરક :-

શ્રદ્ધેયશ્રી આત્માનંદજી
ૐ

:: તંત્રી - સંપાદક :-

શ્રી મિતેશ એ. શાહ
ફોન : (૦૭૯) ૨૭૫૦૩૬૫૬

:: સ્વત્વાધિકારી :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર
સંચાલિત)

ૐ

:: મુદ્રક-પ્રકાશક :-

ડૉ. શ્રી શર્મિષ્ઠાબેન એમ. સોનેજી
શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર, કોબા
ૐ

:: પ્રકાશન સ્થળ :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭
ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯
૨૩૨૭૬૪૮૩/૮૪
ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૧૪૨
ૐ

:: લવાજમ શ્રેણી :-

ભારતમાં
ત્રિવાર્ષિક રૂ. ૪૦૦
આજીવન રૂ. ૨૦૦૦
પરદેશમાં
By Air Mail
ત્રિ-વાર્ષિક : Rs. 4000
\$-80, £-60
આજીવન : Rs. 15000
\$-300, £-220

દિવ્યધ્વનિ

અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ૫
- (૨) અધ્યાત્મગગનના ચમકતા સિતારાની ચિરવિદાય
..... શ્રી મિતેશભાઈ શાહ ૬
- (૩) જ્ઞાનીના વચનોથી નિજસત્તાનું ભાવભાસન
..... પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી ૮
- (૪) ભીતરમાં ચાલતી પરિવર્તનની પ્રયોગશાળા
..... ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ૧૨
- (૫) શ્રી સમાધિતંત્ર અમૃતરસપાન.....
.....પ્રા. ચંદાબહેન પંચાલી..... ૧૪
- (૬) શ્રી અમિતગતિ સામાયિક પાઠ .. પૂજ્ય બહેનશ્રી..... ૧૭
- (૭) શ્રી દેવચંદ્રજી ચોવીશી શ્રી અશોકભાઈ શાહ..... ૧૮
- (૮) સમ્યક્ તપ બા.બ્ર. શ્રી સુરેશજી..... ૨૨
- (૯) શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર .. શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર..... ૨૬
- (૧૦) પવિત્રાત્મા જૂઠાભાઈ શ્રી કિરીટભાઈ શાહ .. ૩૦
- (૧૧) કષાયની ઉપશાંતતા શ્રી ભાનુબેન શાહ ૩૨
- (૧૨) બાળ વિભાગ શ્રી મિતેશભાઈ શાહ ૩૫
- (૧૩) સમાજ-સંસ્થા દર્શન ૩૭

વર્ષ : ૪૪

ફેબ્રુઆરી, ૨૦૨૦

અંક - ૨

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર
(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)
ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯/૪૮૩/૮૪
mail@shrimadkoba.org, www.shrimadkoba.org

Bank Detail : Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra

Name of Bank : Kotak Mahindra Bank

Branch : Chandkheda, Ahmedabad - 382424.

A/c. No. : 08390020000044 • IFS Code : KKBK0000839

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ☞ 'દિવ્યધ્વનિ' દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ☞ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ☞ ત્રણ વર્ષથી ઓછી મુદતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ☞ ચેક/ડ્રાફ્ટ/એમ.ઓ. 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા'ના નામનો મોકલવો.
- ☞ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનમ્ર અપેક્ષા છે.
- ☞ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખેલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ☞ સરનામામાં ફેરફાર થયાની જાણ તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ☞ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે ક્રમશઃ લેવો તેનો સંપાદકશ્રીને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ☞ લેખકોનાં મંતવ્યો સાથે સંપાદકશ્રીનું સહમત હોવું આવશ્યક નથી.

: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર ઍસ્ટેટ, બારડોલપુરા,

અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪

ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

હે પરમકૃપાળુદેવ !

આપે કહ્યું છે કે, “અમે દેહધારી છીએ કે કેમ તે સંભારીએ ત્યારે માંડ જાણીએ છીએ”

આપના આ શબ્દોથી આપની ઉત્કૃષ્ટ આત્મદશાનો ખ્યાલ આવે છે. સાથે સાથે અમને અમારી ક્ષુદ્રતા અને પામરતાનો પણ ખ્યાલ આવે છે કારણકે અમને તો ‘હું શુદ્ધાત્મા છું’ એમ સંભારવું પડે છે. અમારું જીવન તો એવા પ્રવાહમાં વહી રહ્યું છે કે, ‘શરીર એ જ હું’ અને એ માન્યતામાંથી છૂટવું પણ મુશ્કેલ થઈ જાય છે. અમારી આવી દશા છતાં પણ અમને આપના જેવા બનવાની અભિલાષા થઈ છે એ કેટલું આશ્ચર્યકારક છે!

એક બિંદુને સિંધુ બનવાનું મન થયું છે! આગિયાને સૂર્ય સમાન તેજસ્વી થવાની તમન્ના જાગી છે! પૃથ્વીને આકાશના તારા તોડવાનું મન થયું છે!

પહેલાં અમે કહેતા હતા કે “ક્યાં તમે અને ક્યાં અમે!” પરંતુ હવે અમને થાય છે કે, જેવા આપ તેવા અમે પણ બનીએ; પરંતુ આવું કઈ રીતે બની શકે? જોકે અમને આપના વચન પર વિશ્વાસ છે. આપે કહ્યું છે કે જેમને આપણે વંદન કરીએ છીએ તેમના ગુણો આપણામાં પણ આવે છે. શ્રી માનતુંગસૂરિજીએ પણ શ્રી ભક્તામર સ્તોત્રમાં કહ્યું છે કે, ‘હે પ્રભુ! આપની સ્તુતિ કરનારા જગતમાં આપના જેવા થાય છે, તેમાં આશ્ચર્ય શું છે?’ તેથી અમને પણ અમારી અભિલાષા પૂર્ણ થશે જ એવી શ્રદ્ધા થઈ છે.

“પહેલાં અમે કહેતા હતા કે, ક્યાં તમે અને ક્યાં અમે? હવે અમે કહીએ છીએ કે, જ્યાં તમે ત્યાં અમે! આપના સંતાનો, અમે, માંગીએ એટલું કે, આપના આશીર્વાદથી એવું જલ્દી બને!”

॥ ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

પત્રાંક-૬૨

સત્પુરુષોને નમસ્કાર,

વવાણિયા, વૈશાખ સુદ ૧૨, ૧૯૪૫

પરમાત્માને ધ્યાવવાથી પરમાત્મા થવાય છે; પણ તે ધ્યાવન આત્મા સત્પુરુષના ચરણકમળની વિનયોપાસના વિના પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી, એ નિર્ગ્રંથ ભગવાનનું સર્વોત્કૃષ્ટ વચનામૃત છે.

તમને મેં ચાર ભાવના માટે આગળ કંઈક સૂચવન કર્યું હતું, તે સૂચવન અહીં વિશેષતાથી કંઈક લખું છું.

આત્માને અનંત ભ્રમણાથી સ્વરૂપમય પવિત્ર શ્રેણિમાં આણવો એ કેવું નિરુપમ સુખ છે તે કહ્યું કહેવાતું નથી, લખ્યું લખાતું નથી અને મને વિચાર્યું વિચારાતું નથી.

આ કાળમાં શુકલધ્યાનની મુખ્યતાનો અનુભવ ભારતમાં અસંભવિત છે. તે ધ્યાનની પરોક્ષ કથારૂપ અમૃતતાનો રસ કેટલાક પુરુષો પ્રાપ્ત કરી શકે છે; પણ મોક્ષના માર્ગની અનુકૂળતા ધોરી વાટે પ્રથમ ધર્મધ્યાનથી છે.

આ કાળમાં રૂપાતીત સુધી ધર્મધ્યાનની પ્રાપ્તિ કેટલાક સત્પુરુષોને સ્વભાવે, કેટલાકને સદ્ગુરુરૂપ નિરુપમ નિમિત્તથી અને કેટલાકને સત્સંગ આદિ લઈ અનેક સાધનોથી થઈ શકે છે; પણ તેવા પુરુષો - નિર્ગ્રંથમતના - લાખોમાં પણ કોઈક જ નીકળી શકે છે. ઘણે ભાગે તે સત્પુરુષો ત્યાગી થઈ, એકાંત ભૂમિકામાં વાસ કરે છે, કેટલાક બાહ્ય અત્યાગને લીધે સંસારમાં રહ્યા છતાં સંસારીપણું જ દર્શાવે છે. પહેલા પુરુષનું મધ્યોત્કૃષ્ટ અને બીજાનું ગૌણોત્કૃષ્ટ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને ગણી શકાય.

ચોથે ગુણસ્થાનકે આવેલો પુરુષ પાત્રતા પામ્યો ગણી શકાય; ત્યાં ધર્મધ્યાનની ગૌણતા છે. પાંચમે મધ્યમ ગૌણતા છે. છઠ્ઠે મુખ્યતા પણ મધ્યમ છે.

સાતમે મુખ્યતા છે. આપણે ગૃહવાસમાં સામાન્ય વિધિએ પાંચમે ઉત્કૃષ્ટે તો આવી શકીએ; આ સિવાય ભાવની અપેક્ષા તો ઓર જ છે!

એ ધર્મધ્યાનમાં ચાર ભાવનાથી ભૂષિત થવું સંભવે છે:-

૧. મૈત્રી - સર્વ જગતના જીવ ભણી નિર્વૈરબુદ્ધિ.

૨. પ્રમોદ - અંશમાત્ર પણ કોઈનો ગુણ નીરખીને રોમાંચિત ઉલ્લસવાં.

૩. કરુણા - જગતજીવનાં દુઃખ દેખીને અનુકંપિત થવું.

૪. માધ્યસ્થ કે ઉપેક્ષા - શુદ્ધ સમદષ્ટિના બળવીર્યને યોગ્ય થવું.

ચાર તેનાં આલંબન છે. ચાર તેની રુચિ છે. ચાર તેના પાયા છે. એમ અનેક ભેદે વહેંચાયેલું ધર્મધ્યાન છે.

જે પવન(શ્વાસ)નો જય કરે છે, તે મનનો જય કરે છે. જે મનનો જય કરે છે તે આત્મલીનતા પામે છે. આ કહ્યું તે વ્યવહાર માત્ર છે. નિશ્ચયમાં નિશ્ચયઅર્થની અપૂર્વ યોજના સત્પુરુષના અંતરમાં રહી છે.

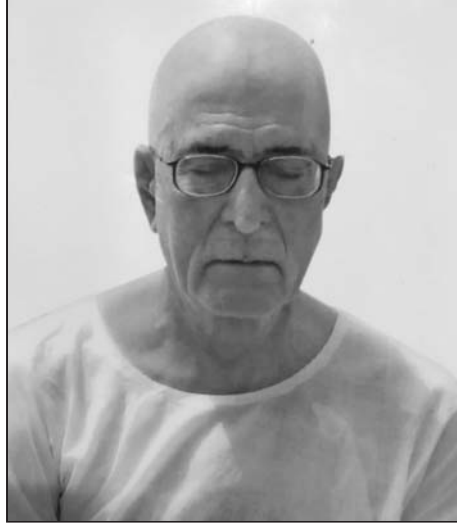
શ્વાસનો જય કરતાં છતાં સત્પુરુષની આજ્ઞાથી પરાડ્.મુખતા છે, તો તે શ્વાસજય પરિણામે સંસાર જ વધારે છે. શ્વાસનો જય ત્યાં છે કે જ્યાં વાસનાનો જય છે. તેનાં બે સાધન છે: સદ્ગુરુ અને સત્સંગ. તેની બે શ્રેણિ છે: પર્યુપાસના અને પાત્રતા. તેની બે વર્ધમાનતા છે: પરિચય અને પુણ્યાનુબંધી પુણ્યતા. સઘળાંનું મૂળ આત્માની સત્પાત્રતા છે.

અત્યારે એ વિષય સંબંધી એટલું લખું છું. દયાળભાઈ માટે 'પ્રવીણસાગર' રવાને કરું છું. 'પ્રવીણસાગર' સમજીને વંચાય તો દક્ષતાવાળો ગ્રંથ છે. નહીં તો અપ્રશસ્તછંદી ગ્રંથ છે.

અધ્યાત્મગગનના ચમકતા સિતારાની ચિરવિદાય

મિતેશભાઈ એ. શાહ

ભારતીય સંસ્કૃતિના ઉત્થાન, પોષણ અને વિકાસમાં ભારતીય સંતોનું મહત્વપૂર્ણ યોગદાન રહેલું છે. ભારતીય પ્રજામાં ધર્મ પ્રત્યે આસ્થા, સત્ય, દયા, અહિંસા, પરોપકારાદિ ગુણો દૃષ્ટિગોચર થાય છે તેના મૂળ સ્ત્રોત ભારતીય સંતો - મહાત્માઓ છે. પંચમકાળની વિરલ વિભૂતિ, ભારતીય સંત-પરંપરાના મહાન આધ્યાત્મિક સંત, શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબાના અધિષ્ઠાતા, પ્રબુદ્ધ, મહાન અધ્યાત્મ પ્રવક્તા અને ભક્તસાધક એવા પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીએ તા. ૧૯-૦૧-૨૦૨૦ ના રવિવારના દિવસે સવારે ૧૧.૦૫ વાગ્યે ૮૮ વર્ષની વયે સમાધિપૂર્વક વિનશ્વર દેહનો ત્યાગ કરી, આગળની મોક્ષપંથની યાત્રા પૂર્ણ કરવા પ્રયાણ કર્યું છે.

પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના પવિત્ર જીવનથી, વિશાળ શાસ્ત્રજ્ઞાનથી, પ્રભાવક વક્તૃત્વથી, તીર્થંકરો અને સંતો પ્રત્યેના અપૂર્વ ભક્તિભાવથી તથા ધર્મ અને સમાજ પ્રત્યેના સદ્ભાવ તેમજ સન્નિષ્ઠાથી હજારો મનુષ્યોને દિવ્ય જીવન જીવવાની પ્રેરણા મળતી રહે છે. પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીની પ્રેરણા અને માર્ગદર્શન પ્રાપ્ત કરી સેવા-સાધના અને સંસ્કારના માધ્યમથી હજારો મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ સાધી રહ્યા છે. દેશ-વિદેશની જનતા જેઓને ઉચ્ચ કોટિના આધ્યાત્મિક સંત તરીકે ઓળખે છે તેવા તથા જીવનમાં સ્વ-પર કલ્યાણમાં અહોનિશ તત્પર રહેલા સંતશ્રી આત્માનંદજીએ તેમના સાધનાપ્રધાન જીવન અને અનુભવવાણી દ્વારા અનેક મુમુક્ષુઓને આધ્યાત્મિક પાથેય પૂરું પાડ્યું છે. તેઓશ્રીએ અનેક આધ્યાત્મિક

અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં સ્વાધ્યાય-પ્રવચનો, તીર્થયાત્રાઓ, યુવાશિબિરો, સાહિત્યપ્રકાશનો, ગુરુકુળ સંચાલન તથા આરોગ્ય સેવાઓના ક્ષેત્રે મહત્વપૂર્ણ યોગદાન આપ્યું છે. તેઓશ્રીના કાર્યશૈલીની વિશેષતા એ છે કે નાત, જાત કે સંપ્રદાયના ભેદભાવ વિના જૈન ધર્મ ઉપરાંત સ્વામિનારાયણ તથા હિન્દુ ધર્મની અનેક વિચારધારાઓને અનુસરતી સંસ્થાઓમાં પણ તેઓશ્રીએ પોતાના જ્ઞાન અને અનુભવનો લાભ આપ્યો છે.

તા. ૨-૧૨-૧૯૩૧ ના રોજ અમદાવાદ મુકામે તેઓશ્રીનો જન્મ થયો હતો. બાળપણનું તેઓશ્રીનું નામ મુકુંદ સોનેજી હતું. નાની વયથી જ તેઓને ભક્તિ-સત્સંગ-સદ્વાચન પ્રત્યે તીવ્ર રુચિ હતી. M.B.B.S. બાદ તેઓશ્રીએ ઈંગ્લેન્ડમાં M.R.C.P. તથા D.T.M.H ની ઉચ્ચ મેડિકલ ડિગ્રીઓ પ્રાપ્ત કરી હતી. ‘કુંદકુંદાચાર્યના ત્રણ રત્નો’ અને ‘શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર’ ગ્રંથના ઊંડા અધ્યયનથી તેઓની આધ્યાત્મિક સાધનાને વેગ મળ્યો. મોઢામાં છાલાની ગંભીર બીમારી દરમ્યાન શાસ્ત્રોના ગહન ચિંતન અને મનનના ફળરૂપે તા. ૧૪-૨-૧૯૬૯ ના દિવસે તેઓને શુદ્ધ આત્મજ્ઞાનનો ઉદય થયો. ઈ.સ. ૧૯૭૫ માં અમદાવાદ મુકામે શ્રી સત્શ્રુત સેવા-સાધના કેન્દ્રની સ્થાપના કરી. ૧૯૭૬ માં પૂજ્ય સહજાનંદજી વર્ણી મહારાજની પ્રેરણાથી આજીવન બ્રહ્મચર્ય વ્રત અંગીકાર કર્યું. ઈ.સ. ૧૯૮૨ માં કોબા મુકામે શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્રની સ્થાપના કરી. ઈ.સ. ૧૯૮૪ માં ગિરનાર મુકામે પૂજ્ય ૧૦૮ મુનિશ્રી સમંતભદ્ર મહારાજની આજ્ઞાથી વિશિષ્ટ નિયમ-વ્રતોને અંગીકાર કરી આત્માનંદજી નામ ધારણ કર્યું. દેશ-

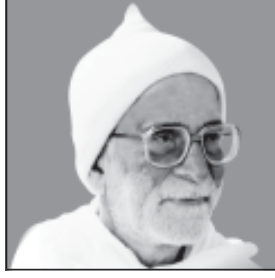
જ્ઞાનીના વચનોથી નિજસત્તાનું ભાવભાસન

*** પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી ***

જ્ઞાનીના અને સંતોના વચનને સાંભળવાથી આપણા વ્યક્તિત્વમાં મોટો ખળભળાટ ન મચે ત્યાં સુધી પરિવર્તનની દિશામાં નક્કર પગલા ભરવામાં સામર્થ્ય પ્રગટે નહીં. પ્રગટ સત્પુરુષ જીવંત હોય તો તેની વધારે અસર થાય, પરંતુ એટલું સૌભાગ્ય દરેકનું ન હોય તો જ્ઞાની, આચાર્ય ભગવંતો અને મહાપુરુષોના વચનો વાંચીને, સાંભળીને, વિચારીને હૃદય સોંસરવા ઊતરવા જોઈએ. ભલે તે એકદમ ન થાય. ગમે તેટલું બહારથી કરે પણ જ્યાં સુધી હૃદય ભેદાય નહીં ત્યાં સુધી કાર્યની સિદ્ધિ નથી. નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ જુદો છે. તેને શરીર, વાણીના કાર્યો સાથે ઓછો સંબંધ છે. અંતરની શ્રદ્ધા અને નવીન ભક્તિભાવોની ઉત્પત્તિ અને પછી ક્રમે કરીને નિજ ચૈતન્ય સત્તાનું ભાવભાસન થાય તો પરમાર્થની પ્રાપ્તિ છે. કારણ કે પરમાર્થ તો આવો જ છે. તેની ઘણી શ્રેણીઓ છે પણ પરમાર્થનો પ્રકાર એક જ છે, જે પ્રકારનો અતીન્દ્રિય આત્માનો અનુભવ સમ્યક્દૃષ્ટિને હોય છે એ જ પ્રકારનો પરંતુ અસંખ્યાત ગણો આનંદ તે અપ્રમત્ત યોગીશ્વરોને હોય છે અને તો જ ગજસુકુમારનું દૃષ્ટાંત સાચું ઠરે. તડતડ કરતાં માથાની ચામડી, માંસ બધું બળી ગયું અને બીજી બાજુ શ્રેણી ચઢી ગયા. આવા મુનીશ્વરોના આનંદ કરતાં પણ અનંતગણો આનંદ અરિહંત અને સિદ્ધ પરમાત્માને હોય છે.

“શબરીએ બોર કદી ચાખ્યા’તા ક્યાં,
એણે અંતરથી ચાખ્યા’તા રામને.”

આપણે શ્રીરામને, શ્રી મહાવીરને, શ્રી કુંદકુંદને, શ્રી રાજચંદ્રને ચાખીએ છીએ ? ‘અંદરથી ચાખ્યા’તા રાજને’ એવી અનુભૂતિ થાય છે ? સતત

ભાવપૂર્વક દાસત્વભાવે પરમાત્મા, સદ્ગુરુ અને તેમની વાણીનું સાન્નિધ્ય, અનુસંધાન, સમર્પણભાવ કરીએ તો ક્રમે કરીને સ્વ-સંવેદનજ્ઞાન પ્રગટી શકે છે - જો સાથે આત્મલક્ષ હોય તો. માટે જ પરમ તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ કહ્યું છે,

“જપ, તપ ઔર વ્રતાદિ સબ, તહાં લગી ભ્રમરૂપ; જહાં લગી નહિ સંતકી, પાઈ કૃપા અનૂપ. પાયાકી એ બાત હૈ, નિજ છંદનકો છોડ; પિછે લાગ સત્પુરુષકે, તો સબ બંધન તોડ.”

‘પિછે લાગ સત્પુરુષ કે’ એટલે વ્યક્તિની પાછળ નહીં, પરંતુ સત્પુરુષની આજ્ઞા પાછળ અને આજ્ઞા આપણને આપણા શુદ્ધભાવ તરફ જવું એમ કહે છે. સત્પુરુષની મુખ્ય આજ્ઞા તો એક જ છે કે, “તું તારા અંતરની ખોજ પ્રથમ કર અને ધ્યાતામાં ધ્યાનવૃત્તિને લઈ જા.” પ્રથમ ચિત્તવૃત્તિને ધ્યાતામાં અડાવવી પડે છે. જે જાણે છે તે ધ્યાતા છે તે તરફ વૃત્તિને લઈ જવી. જે જણાય છે તે પદાર્થોને ગૌણ કરવાં. પૂર્વકર્મોના ઝટકાથી આપણી ચિત્તવૃત્તિ એકદમ ધ્યાતામાં ઠરતી નથી, પરંતુ વારંવાર આવો અભ્યાસ કરવાથી બળ ઊપજે છે.

“Practice makes man perfect.”

આવો અભ્યાસ વારંવાર કરવાથી જ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર વચનામૃત પત્રાંક -૮૫૬ માં કહેલ જિજ્ઞાસાબળ, વૈરાગ્યબળ, વિચારબળ, ધ્યાનબળ અને જ્ઞાનબળ આ પાંચે બળોનો સરવાળો થાય છે અને તેના દ્વારા મોહત્રંચિનો ભેદ થાય છે અને ત્યારે-

Everything becomes forgotten at

દરેક કાર્ય કરીશ. એક ભક્તિપદમાં કહ્યું છે કે,
 “હું તો હાલું ચાલું ને હરિ સાંભરે રે,
 હું તો ભોજન કરું ને હરિ સાંભરે રે;
 હું તો નિંદર કરું ને હરિ સાંભરે રે,
 સર્વ શુભાશુભે હરિ સાંભરે રે.”

આવું આપણા જીવનમાં નહીં બને ત્યાં સુધી આત્મજ્ઞાન થશે નહીં. આત્મજ્ઞાન થયા પછી આ બધું સહજ થઈ જાય છે. સહજ થાય છે એનો અર્થ એ નહીં કે સમ્યક્દષ્ટિ જીવ પછી પુરુષાર્થ ન કરે બલ્કે સમ્યક્ત્વ બાદ તો વધારે પુરુષાર્થ કરે છે કારણ કે તેમણે આત્માનો સ્વાદ ચાખી લીધો છે. કહેવાય છે ને કે “જે વાઘે એકવાર મનુષ્યનું લોહી ચાખ્યું તે પછી બીજાનો શિકાર કરવો છોડી દે” એમ જે જ્ઞાનીએ પોતાના આત્માના આનંદનો અનુભવ કર્યો તેની તેને નિરંતર ઝંખના રહે છે કે હું ક્યારે નિરંતર આત્માનો આનંદ અનુભવું. મારા જીવનનું ધ્યેય સ્વઆત્માના આનંદનો અનુભવ કરવો તે છે માટે આપણે કોઈપણ ઉપાય કરીને ભગવાન, સદ્ગુરુદેવ આપણી સ્મૃતિમાં હાજર થાય એવો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. જો કોઈ એમ પૂછે કે સાહેબ કયા ભગવાનનું સ્મરણ કરવાથી અમને વધારે ફળ મળે ? તો ભાઈ ! બધા ભગવાન સરખા છે. તારા ‘ભાવ’ પ્રમાણે તને ફળ મળશે. એ જ પ્રમાણે દુનિયાની વાતો ભૂલીને ભગવાનની દિવ્ય વાણી સ્મૃતિમાં રાખવી જોઈએ. કારણ વિના રળવું જોઈએ નહીં અને આમ છતાં જેનું મન લક્ષ્મી માટે બહુ ઝાવાં નાખતું હોય તેણે એવો નિર્ણય કરવો કે મારે જે કાંઈ આવક થશે તે ૧૦૦% હું દાનમાં વાપરી નાખીશ. આમ કરવાથી જ લોભ ધીરે ધીરે નષ્ટ થશે અને સંતોષ ગુણ પ્રગટશે.

તમને એવો પ્રશ્ન થાય કે અમને ઘડીએ ઘડીએ આત્મા યાદ આવે તે માટે શું કરવું ? તો ભાઈ ! એકદમ આત્મા યાદ ન આવે. પહેલા તો ઘડીએ ઘડીએ ભગવાન, સદ્ગુરુ તથા તેમની વાણી યાદ આવે. આવું જ્યારે થશે ત્યારે આત્માનું ભાવભાસન સવિકલ્પ સ્તરે થશે. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર તે

વીતરાગતાના પ્રતીક છે. તેના સતત સ્મરણથી મોહ ઘટે છે. તો આ પ્રમાણે અભ્યાસ કરવો. હજુ સુધી આ જીવને ‘ભગવાન પરમાનંદરૂપ છે’ એમ અંતરમાં ભાસ્યમાન થયું નથી. દેવ-ગુરુ પ્રત્યે જો અંતરથી દાસત્વભાવ ન જાગે તો હજુ તારે ઘણા ભવ ભટકવાનું છે કારણ કે હજુ તારામાં યોગ્યતા પ્રગટી નથી.

પ્રશ્ન :- આત્મા નિત્ય પણ છે અને અનિત્ય પણ છે, નિત્ય તો સમજાય છે પણ અનિત્ય કેવી રીતે છે ?

ઉત્તર :- પરમ તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે,

“આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પર્યાયે પલટાય;

બાળાદિ વય ત્રણ્યનું, જ્ઞાન એકને થાય.”

આપણે આંખ બંધ કરી દઈએ ત્યારે સ્મૃતિપટ પર ૧૦ વર્ષની ઉંમરના પ્રસંગો યાદ આવે છે, તો જે યાદ આવે છે તે પર્યાયમાં છે. પર્યાયમાં આવવા છતાં એ નિત્ય તો છે જ, નહીં તો ૧૦ વર્ષના હતા તે પ્રસંગો કેવી રીતે યાદ આવ્યા. ઘણા સ્વભાવે ક્રોધી હોય, માની હોય તો તે પૂર્વે સંચિત કરેલા કર્મોનું ફળ છે એમ સમજવું. આપણો આત્મા જે ‘ભાવ’ કરે છે તે કરતાં કરતાં બદલાઈ જાય છે એ એમ સૂચવે છે કે આત્મા એની વર્તમાન અવસ્થામાં બદલાયા કરે છે. આખો મોક્ષમાર્ગ પર્યાયમાં છે. કેવળજ્ઞાન મુખ્યપણે પર્યાયમાં થાય છે. ભલે થાય છે આખા આત્મામાં કારણ કે, “દ્રવ્યગુણપર્યાયયુક્તં સત્” ત્રણે એક સાથે હોય છે પણ દ્રવ્ય અને ગુણ તે નિત્ય અને પર્યાય તે અનિત્ય છે. પર્યાય તે બદલાયા કરે છે. જેમ કે પાણીને ડીપફીજમાં મૂકો તો તે બરફ થઈ જાય છે, તેને જો ગરમ કરવામાં આવે તો તે વરાળ થઈ જાય છે. પાણી, બરફ અને વરાળ આ ત્રણે અવસ્થામાં તેમાં H₂O જ છે. પણ તેની અવસ્થાઓ બદલાય છે. માટે આત્માની દષ્ટિ રાખી પર્યાયમાં પુરુષાર્થ કરવો.

“સ્વરૂપલક્ષે જિનઆજ્ઞા આધીન જો.”

ભીતરમાં ચાલતી પરિવર્તનની પ્રયોગશાળા

*** પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ***

જીવનમાં આપણી સામે જે આફત, મુશ્કેલી કે પ્રતિકૂળતા આવે, એ પરિસ્થિતિ વિશે બે પ્રકારે વિચારી શકાય. એક એને વિશે નકારાત્મક (નેગેટિવ) વિચાર કરી શકાય અને બીજું સકારાત્મક (પોઝિટિવ) વિચાર કરી શકાય. બંને વિચાર મુજબ વ્યક્તિ આચરણ કરતી હોય છે.

એ પ્રસિદ્ધ દૃષ્ટાંત છે કે અડધો ભરેલો ગ્લાસ જોઈને એક વ્યક્તિ એમ કહે કે આ ગ્લાસ અડધો ખાલી છે અને બીજી વ્યક્તિ સામા છેડે જઈને એમ પણ કહી શકે કે આ ગ્લાસ અર્ધો ભરેલો છે. હકીકત એક જ છે, પણ એને જોવાની દૃષ્ટિ ભિન્ન છે અને એ દૃષ્ટિ જ વ્યક્તિના જીવનના અભિગમને, એના કાર્યને, એના ભવિષ્યને અને એની સફળતાને ઘડવામાં નિર્ણાયક બને છે.

તો પછી જીવનમાં આવતાં શોકને શ્લોકમાં, વિષાદને વિનોદમાં ઉપાધિને સમાધિમાં કે વેદનાને સાંત્વનામાં પરિવર્તિત કરવા માટે શું કરવું જોઈએ? નિરાશા, હતાશા, નિષ્ફળતા કે આઘાતનાં કાળાંભમ્મર વાદળોને દૂર કરીને જીવનમાં ફરી નવચેતન પ્રગટાવવા માટેનો એક રસ્તો છે કે સાવ સામા છેડે જઈને વિચાર કરવાનો.

આપણે આપણા કિનારાને જોઈએ છીએ, પણ સામા છેડે આવેલા કિનારાની કલ્પના કરતા નથી. આપણા દુઃખને જોઈએ છીએ, પણ સામે કિનારે કે સામે છેડે જઈને એ વિચાર કરતા નથી કે આ દુઃખને પણ સુખમાં પરિવર્તિત કરી શકાય છે. આવું પરિવર્તન સાધવા માટેનો એક રસ્તો એ છે કે એ ઘટના વિશે સામા છેડે જઈને ગંભીરપણે વિચારવું. સંસારમાં પતિ - પત્ની વચ્ચે થતાં કલહને કંકાસરૂપે જોવામાં આવે છે, તો સામા છેડે જઈને એમ પણ વિચારી શકાય કે આ તો દાંપત્યજીવનમાં થતો ખટમીઠો પણ અંતે જીવનમાધુર્ય વધારતો પ્રેમભર્યો ઝઘડો છે.

બીજો માર્ગ એ છે કે જીવનની નિષ્ફળતામાં પણ વ્યક્તિ કોઈ શુભસંકેત જુએ અને ત્રીજો

અભિગમ એ છે કે એ વિચારે કે જિંદગીની પાઠશાળામાં આ નિષ્ફળતાને કારણે મને એક નવો અનુભવ મળ્યો છે. મારો ભવિષ્યની સફળતાનો માર્ગ વધુ સ્પષ્ટ અને ખુલ્લો થયો.

માનવી બનતી ઘટનાને અશુભને બદલે શુભ તરીકે જોવાનો પ્રયત્ન કરે, તો એ ચિંતાના બોજમાંથી અને ઘટનાના આઘાતમાંથી સમય જતાં વહેલો બહાર નીકળીને જીવનમાં એક ડગલું આગળ વધી શકે છે.

ચોથો માર્ગ એ છે કે કોઈ દુઃખ ઘટના કે નિષ્ફળતા મળતાં વ્યક્તિ કોઈ બીજાને દોષ આપવાને બદલે સ્વ - દોષનું શોધન કરે છે. એ આત્મનિરીક્ષણ કરે છે અને એ દ્વારા જાતસુધારણા માટે જાગૃતિ કેળવવાનો પ્રયાસ કરે છે. પોતાનાં સંતાનોનાં દુર્વર્તન જુએ અને તેને માટે એમને દોષિત ગણવાને બદલે પોતે કરેલા દુર્વર્તનને કારણભૂત ગણે. વેપારમાં મળેલી નિષ્ફળતાનું કારણ પોતાની ઉતાવળ, અધીરાઈ કે અહંકાર તો નથી ને? તેવું આંતરદર્શન કરવાનો પ્રયત્ન કરે. આમ, પોતાની નિષ્ફળતા માટે કોઈ વ્યક્તિ, પરિસ્થિતિ કે સંજોગને દોષ આપવાને બદલે એ એ રીતે વિચારે કે મારી નિષ્ફળતાના મૂળમાં મારો અહંકાર છે.

આપણે એ પણ જાણીએ છીએ કે વ્યક્તિ પોતે જ પોતાનાં દુઃખનો મહાસર્જક છે. એ ઘણીવાર સામે ચાલીને પોતાના જીવનમાં દુઃખને નિમંત્રણ આપતો હોય છે. એની મુશ્કેલીનું કારણ એની પોતાની મૂર્ખતા બનતી હોય છે. વ્યક્તિ એનાં દુઃખના મૂળમાં જાય, તો ખ્યાલ આવે કે એના જીવનમાં આવેલા પ્રશ્નો કોઈ બીજાએ સર્જેલા નહીં, પણ એણે પોતે જ સર્જેલા છે. એને માટે એ પોતે જ જવાબદાર છે.

આવી વિચારણા કરનાર વ્યક્તિ એના જીવનને એની ભીતરની પ્રયોગશાળામાં ચકાસે છે. પોતાના દોષો, સ્ખલનો કે મર્યાદાઓ દૂર કરવાનો પ્રયત્ન આવા આત્મનિરીક્ષણ દ્વારા જ મહાપુરુષોએ કરેલો છે. ગાંધીજીની આત્મકથા ‘સત્યના પ્રયોગો’માં

આચાર્યના કળશ ૨૨૦ માં પ્રકાશિત કરે છે,

यदिह भवति रागद्वेषदोषप्रसूतिः

कतरदपि परेषां दूषणं नास्ति तत्र ।

स्वयमपराधी तत्र सर्पत्यबोधो

भवतु विदितमस्तं यात्वबोधोडस्मि बोधः ॥

અર્થાત્ આ આત્મામાં રાગદ્વેષરૂપ દોષોની ઉત્પત્તિ થાય છે ત્યાં પરદ્રવ્યનો કાંઈપણ દોષ નથી. ત્યાં તો સ્વયં અપરાધી એવું અજ્ઞાન જ ફેલાય છે એવું તમે જાણો. અજ્ઞાન અસ્ત થઈ જાઓ. બોધઃ અસ્મિ “હું જ્ઞાનમય આત્મા છું” અજ્ઞાની જીવ રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિ પરદ્રવ્યથી થાય છે એમ માનીને પરદ્રવ્ય ઉપર ક્રોધ કરે છે ત્યારે જ્ઞાની સમજાવે છે કે રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિ અજ્ઞાનથી થાય છે. આત્મા વિભાવભાવે તેનો કર્તા બને છે. આત્માના અશુદ્ધ પરિણામ છે. તેથી પરદ્રવ્યમાં અહંબુદ્ધિ કરી બહિરાત્મા કર્મબંધ કરે છે અને સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે. બહિરાત્માને બોધ આપે છે કે કર્મબંધથી મુક્ત થવું હોય તો અજ્ઞાનને નષ્ટ કરો અને સમ્યગ્દર્શનને પ્રગટ કરો અને કર્મબંધથી નિવૃત્ત થાઓ. જ્ઞાનીને આત્મસ્થિતિ હોવાથી આત્મામાં સમાઈ જાઓ એવો બોધ આપે છે. જેમ લવણ પાણીમાં વિલીન થઈ જાય તેમ ચિત્ત ચૈતન્યમાં વિલીન થઈ માત્ર આત્માને ઉપાસે છે.

પૂજ્ય બેનશ્રી ચંપાબેનની અમૃતસમી અધ્યાત્મગિરા ગાય છે કે જેનો જેને તન્મયપણે રસ હોય તેને તે ભૂલે નહીં. ‘આ શરીર તે હું’ તે ભૂલતો નથી. ઊંઘમાં પણ શરીરના નામથી બોલાવે તો જવાબ આપે છે, કારણ કે શરીર સાથે તન્મયપણાની માન્યતાનો અનાદિ અભ્યાસ છે. અનભ્યસ્ત જ્ઞાયકની અંદર જવા માટે સૂક્ષ્મ થવું પડે છે, ધીરા થવું પડે છે, ટકવું પડે છે તે આકરું લાગે છે. બહારના કાર્યોનો અભ્યાસ છે એટલે સહેલા લાગે છે પણ જ્યારે કરે ત્યારે તારે જ કરવાનું છે. સાધકદશા તો અધૂરી છે. સાધકને જ્યાં સુધી પૂર્ણ વીતરાગતા ન થાય અને ચૈતન્ય આનંદધામમાં પૂર્ણપણે સદાને માટે બિરાજમાન ન થાય ત્યાં સુધી પુરુષાર્થનો દોર તો ઉગ્ર જ જતો જાય છે. કેવળજ્ઞાન થતાં એક સમયનો ઉપયોગ થાય છે અને તે એક સમયની જ્ઞાનપર્યાય ત્રણ

કાળ અને ત્રણ લોકને પહોંચી વળે છે.

અંતરાત્માનો મહિમા બતાવતાં કહે છે કે પવનના સ્પર્શરહિત દીવાની જ્યોતની જેમ મન નિશ્ચલ છે. સરોવરના નીરની જેમ પવનના સ્પર્શ વગર સ્થિર છે. અંતરાત્માનું ચિત્ત તરંગરહિત છે, સ્થિર છે. હવે કાવ્યપંક્તિ કે,

“પોતાને પરમાં માની, બંધાય સ્વયૂકી નકી;

આત્મામાં આત્મબુદ્ધિમાન, મૂકાય પરને મૂકી.”

- પૂ. શ્રી બ્રહ્મચારીજી

“પરમાં નિજમતિ નિયમથી સ્વચ્યૂત થઈ બંધાય;

નિજમાં નિજમતિ જ્ઞાનીજન પરચ્યૂત થઈ મૂકાય.”

- શ્રી છોટાલાલ ગાંધી

“જો આત્મ ભક્તિ ચ્યુત હોકર ભોગલીન,

ત્યોં કર્મ જાલ ફસતા રસલીન મીન ।

જો સ્નાન આત્મસરમેં કરતા તપસ્વી,

નિર્મુક્ત કર્મરજસે વહ હો યશસ્વી ॥”

- પૂજ્યશ્રી વિદ્યાસાગરજી મહારાજ

(કમશઃ)

ભીતરમાં ચાલતી પરિવર્તન

(પાના નં. ૧૩ પરથી ચાલુ...)

નળ-દમયંતી, યુધિષ્ઠિર, ધ્રુવ, પ્રહલાદ વગેરેનાં ચરિત્રોનું સ્મરણ થાય છે. શ્રી કૃષ્ણના જન્મ પૂર્વે દેવકી અને વાસુદેવને કેટલી બધી પીડા અનુભવવી પડી હતી. ભગવાન મહાવીરની સામે એમનો પરમ શિષ્ય ગોશાલક પ્રતિસ્પર્ધી બન્યો હતો અને તેમના પુત્રી પ્રિયદર્શના અને એમનો જમાઈ જમાલિ થોડો સમય એમનાથી વિરુદ્ધ વિચારધારા ધરાવતા સંપ્રદાયને અનુસરતા હતા. આમ છતાં આ બધાએ જીવનમાં આવતી આપત્તિઓ, ઉપસર્ગો કે પ્રતિકૂળતાઓનો સામનો કરીને સફળતા મેળવી છે. તો પછી વ્યક્તિએ વિચારવું જોઈએ કે જીવનમાં આવેલી નિષ્ફળતા એ તો સફળતાનું પૂર્ણવિરામ પામવા માટેનું અલ્પવિરામ છે.

આ રીતે પ્રતિકૂળતાઓને પાર જઈને સામા છેડે વિચારવાના આવા પાંચ માર્ગો છે.

શ્રી દેવચંદ્રજી ચોવીશી

અશોકભાઈ પી. શાહ

૧૭ મા તીર્થકર શ્રી કુંથુનાથ ભગવાન સ્તવન
પ્રારંભ

ભૂમિકા : ગણિશ્રી દેવચંદ્રજી તીર્થકર ભગવાનની ભક્તિ તેમના ગુણગાનથી તો કરે જ છે પણ હવે આ સ્તવનમાં તેમની દિવ્યવાણીનો પણ મહિમા ગાઈને પ્રભુભક્તિને નવો ઓપ આપે છે. તે માટેનો થોડો અણસાર તો તેઓશ્રીએ શ્રી શાંતિનાથ સ્તવનમાં જ આપી દીધો હતો કે શાંતિનાથ ભગવાન સમવસરણમાં બિરાજીને પાંત્રીશ ગુણો ધરાવતી વાણી દ્વારા ધર્મ પ્રકાશે છે. ખરેખર તો પ્રભુની વાણી જ એક માધ્યમ છે કે જેના દ્વારા આપણને સ્વયં પ્રભુની અને તેમના ગુણોની ઓળખાણ થાય છે. અનેક સત્પુરુષોએ આ પ્રભુવાણીના ગુણગાન કર્યા છે. શ્રી અમિતગતિ સામાયિક પાઠ ગાથા-૧૧ ના ભાવાનુવાદમાં આ વાણીની સ્તુતિ કરતાં કહ્યું છે :

પ્રભુવાણી તું મંગલમયી, મુજ શારદા હું સમજતો,
વળી ઈષ્ટ વસ્તુ દાનમાં, ચિંતામણિ હું ધારતો;
સુબોધ ને પરિણામશુદ્ધિ, સંયમને વરસાવતી,
તું સ્વર્ગના દિવ્ય ગીત સુણાવી, મોક્ષલક્ષ્મી અર્પતી.

પ્રભુની અતિશયભરી વાણીની અદ્વિતીય ખાસિયત એ છે કે તેમાં સ્યાદ્વાદપૂર્વક વસ્તુધર્મનું યથાર્થ સ્વરૂપ પ્રકાશ્યું છે, જેથી મોક્ષાર્થી ભવ્યજીવ એકાંતમાર્ગે ક્યાંય આડો ફંટાઈ ન જતાં મોક્ષમાર્ગમાં સમ્યક્પણે સીધો આગળ વધતો જાય છે. ભગવાનની વાણીને શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્યદેવે શ્રી પ્રવચનસારની ટીકામાં શરૂઆતમાં જ “પારમેશ્વરી અનેકાંતવિદ્યા” કહીને બિરદાવી છે. નય, નિક્ષેપ આદિ આ સ્યાદ્વાદમય અનેકાંતવિદ્યાના મુખ્ય અંગો છે અને તેથી જ શ્રી દેવચંદ્રજીએ પંદરમાં શ્રી ધર્મનાથ સ્તવનથી નય, નિક્ષેપ આદિ દ્વારા પ્રસ્તુતિ કરવાનો દોર શરૂ કરી દીધો હતો. શ્રી ધર્મનાથ સ્તવનમાં પ્રભુના ગુણોને

સ્યાદ્વાદપૂર્વક રજૂ કર્યા તો શ્રી શાંતિનાથ સ્તવનમાં પ્રભુની પ્રતિમારૂપે સ્થાપનાનું મહત્ત્વ નય, નિક્ષેપ દ્વારા રજૂ કર્યું. સ્યાદ્વાદ અને તેને નય, નિક્ષેપ દ્વારા રજૂ કરવાની ભગવાનની પદ્ધતિનું આટલું મહત્ત્વ હોય તો સ્વાભાવિક છે કે સાધકને તેનું સ્વરૂપ અને સાધનામાં તેની ઉપયોગિતા જાણવાની જિજ્ઞાસા અવશ્ય થાય. તે જિજ્ઞાસાને સંતોષવા શ્રી દેવચંદ્રજીનું પદમય શૈલીમાં આ શ્રી કુંથુનાથ સ્તવન ઘણું ઉપયોગી થશે. પ્રભુ અને પ્રભુની વાણીના ગુણગાન અને તેનાથી સાધકને થતાં લાભથી સ્તવનની શરૂઆત કરતાં શ્રી દેવચંદ્રજી પ્રકાશે છે :

સમવસરણ બેસી કરી રે, બારહ પરિષદ્ માંહે,
વસ્તુસ્વરૂપ પ્રકાશતા રે, કરુણાકર જગનાહો રે;
કુંથુ જિનેસરુ રે, નિર્મલ તુજ મુખ વાણી રે,
જે શ્રવણે સુણે રે, તેહી જ ગુણમણિ ખાણી રે.

કુંથુ ૦ ૧

શબ્દાર્થ : કરુણાના કરનાર, જગતના નાથ શ્રી કુંથુનાથ ભગવાન સમવસરણમાં બિરાજમાન થઈ બાર પર્ષદા સન્મુખ વસ્તુસ્વરૂપને પ્રકાશે છે. હે કુંથુ જિનેશ્વર ! તારા મુખની નિર્મળ વાણી જેઓ શ્રવણે, સાંભળે છે તેઓ ગુણોના રત્નોની ખાણ બને છે ! (બારહ = બાર; પરિષદ્ = પર્ષદા, સભા, શ્રોતામંડળ; માંહે = તેમાં, સન્મુખ; જગનાહો = જગતના નાથ ! ગુણમણિ = ગુણોના રત્નો; ખાણી = ખાણ).

વિશેષાર્થ :- શ્રી શાંતિનાથ સ્તવનમાં દેવચંદ્રજીએ સમવસરણમાં બેસી જાણે પ્રત્યક્ષ પ્રભુના દર્શન કર્યા હતા એવા ભાવને ફરી તાદ્દશ કરી દેવચંદ્રજી હવે આપણને શ્રી કુંથુનાથ ભગવાનના સમવસરણમાં લઈ જાય છે. સૌ પ્રથમ સમવસરણનું બાહ્ય સ્વરૂપ બતાવતા કહે છે કે સમવસરણમાં પ્રભુનો દિવ્યબોધ સાંભળવા આવનાર ભવ્યજીવોની બાર પર્ષદા હોય છે. પર્ષદા

સાધક જ્યારે સાધનાની પ્રારંભિક ભૂમિકામાં છે ત્યારે તેને વ્યવહારનયની મુખ્યતાથી ઉપદેશ કરવામાં આવે છે, જેમાં જિનદર્શન, પ્રભુભક્તિ, સ્વાધ્યાય, નિત્યક્રમ, વૈરાગ્ય-ઉપશમ આદિ સાધનો બતાવવામાં આવે છે, (જેને શ્રીમદ્જી ‘ઉપદેશબોધ’ તરીકે ઓળખાવે છે.) ત્યારે નિશ્ચયનય ગૌણ હોય છે, પણ તેનો લક્ષ અવશ્ય હોય છે. શ્રીમદ્જીએ કહ્યું છે તેમ “નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં સાધન કરવાં સોય.” પછી જ્યારે આ વ્યવહાર-સાધનો સાધકના જીવનમાં સહજ થઈ જાય છે ત્યારે તેની ભૂમિકા વધુ શુદ્ધ થતાં સદ્ગુરુ હવે નિશ્ચયનયને (જેને શ્રીમદ્જી ‘સિદ્ધાંતબોધ’ તરીકે ઓળખાવે છે) મુખ્ય કરી તેને આત્મસ્વરૂપની ઊંડી સમજણ આપી અંતર્મુખતા અને આત્માનુભૂતિ કરવા પ્રેરે છે અને ત્યારે વ્યવહારનય ગૌણ બની જાય છે. યથા -

દેખે પરમ જે ભાવ તેને શુદ્ધનય જ્ઞાતવ્ય છે;
અપરમ ભાવે સ્થિતને વ્યવહારનો ઉપદેશ છે.

(શ્રી સમયસાર ગાથા-૧૨-પદ્યાનુવાદ)

પરમકૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રમાં ઠેકઠેકાણે અદ્ભુત રીતે અનેકાંતશૈલીથી મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશ્યો છે. ત્યાં સુધી કે કેટલીક ગાથાઓમાં તો પ્રથમ ચરણમાં વ્યવહારનય હોય તો તુરત બીજા ચરણમાં નિશ્ચયનય હોય. જેમ કે,

ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન;
અટકે ત્યાગ વિરાગમાં, તો ભૂલે નિજ ભાન.

(શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર-ગાથા-૭)

સાધકે વસ્તુના પ્રતિપક્ષી ધર્મોને પણ સાપેક્ષપણે સ્વીકારવા જોઈએ અને,

જ્યાં જ્યાં જે જે યોગ્ય છે, તહાં સમજવું તેહ;
ત્યાં ત્યાં તે તે આચરે, આત્માર્થી જન એહ.

(શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર-ગાથા-૮)

આમ, સાધકની જેવી ભૂમિકા તે પ્રમાણે જ્ઞાન-ક્રિયા, અસ્તિ-નાસ્તિ, નિમિત્ત-ઉપાદાન,

દ્રવ્યાર્થિકનય-પર્યાયાર્થિકનય આદિની મુખ્યતા - ગૌણતા કરીને ઉપદેશ હોય છે. પણ અહીં એક વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા યોગ્ય છે કે આ મુખ્યતા - ગૌણતા સદ્ગુરુની આજ્ઞા પ્રમાણે થવી જોઈએ. નહિતર અનાદિનો સ્વચ્છંદ જીવને કાં તો નિશ્ચયાભાસી અને કાં તો વ્યવહારાભાસી બનાવશે; કાં તો જીવ પાત્રતા વિના પોતાને શુદ્ધ, બુદ્ધ માની અર્ધદગ્ધ શુષ્કજ્ઞાની થઈ જશે અને કાં તો એકાંતે ક્રિયાઓમાં જ સાર્થકતા માની ક્રિયાજડ બની જશે. જો સદ્ગુરુનો આશ્રય હશે તો આમ ન બનતાં તે “સ્યાદ્વાદમાં કૌશલ્ય” કેળવી યથાર્થ આત્મસ્વરૂપની ઉપલબ્ધિ કરી લેશે.

હવે આગળની ગાથાઓમાં દેવચંદ્રજી આ જ સ્યાદ્વાદ શૈલીની વધુ સમજણ સાથે ભગવાનના ગુણગાન પણ કરશે તે યથાઅવસરે વિચારીશુ.

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

(ક્રમશ:)

ભક્તિ પરમભાવથી

પૂર્ણિમાબેન શાહ

સંસારથી નિવૃત્તિ અને પરમાર્થમાં પ્રવૃત્તિ, દિનરાત મારા મનમાં વહે છે, બસ આ જ એક વૃત્તિ. ૧ જીવનમાં પ્રસંગો તો બનતા રહે છે, વિપરીત અતિ, તે દૂર કરો હે નાથ ! લાવી મુજ દિન પર કસુણા અતિ. ૨ આપ તો પ્રભુજી, તરી ગયા છો વિપરીતતાઓ થકી, અપૂર્વ એવા આત્મબળથી, તર્યા આપ એ રાહથી. ૩ હું હીનપુણ્યી, નિર્બળ ને પામર, તરું કેમ સંસારથી ? રાહ બતાવો મુજને પ્રભુજી ! તરવાનો સંસારથી. ૪ તરી શકું તો તરું પ્રભુજી ! બસ આપની કૃપા થકી, ભવોભવ ચરણમાં રહીને, ભક્તિ કરું પરમભાવથી. સદ્ગુરુદેવના ચરણમાં રહીને હું, ભક્તિ કરું પરમભાવથી. ૫

શરીર ચાલે તો હું ચાલું છું, તે વધે તો હું વધું છું, તે રોગગ્રસ્ત થાય તો હું રોગગ્રસ્ત છું, આવો એકાત્મભાવ તેની સાથે વ્યક્ત કે અવ્યક્ત રૂપથી ચાલે છે. આત્મવિજ્ઞાની યોગી પણ તેની માયાથી પૂર્ણરૂપથી અલિપ્ત રહી શકતા નથી કારણ કે અંતરંગમાં ક્ષુધા, તૃષ્ણા, વેદના આદિનું આશ્રયસ્થાન પણ આ જ છે. દેહના માધ્યમથી જ કર્મોદય વેદાય છે. તેથી આત્મજ્ઞાની મહાત્મા પણ આ પિંડથી ન્યૂનાધિકરૂપે હેરાન-પરેશાન રહે છે અને આ પિંડથી સદા માટે મુક્તિનો ઉપાય કરતા રહે છે. એ ઉપાયોમાં જ એક શ્રેષ્ઠ ઉપાય આ તપ છે. કાયકલેશ તપમાં તપસ્વી શરીરને પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિઓમાં મૂકીને તે પીડાથી ઉત્પન્ન વેદનાને પોતાના જ્ઞાનભાવથી જ્ઞાતા-દષ્ટા રહીને શાંતભાવથી સહન કરે છે. પ્રારંભમાં થોડી મુશ્કેલી પડે છે પરંતુ ધીમે-ધીમે અભ્યાસ દ્વારા શરીરની પીડા અને પોતાના જ્ઞાનભાવની જાગૃતિ, બંનેનું ભેદજ્ઞાન સિદ્ધ થઈ જવાથી પીડા પોતાનો પ્રભાવ ઓછો દેખાડે છે અને દીર્ઘકાળ સુધી પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિઓમાં શરીર રાખીને તપાવવાથી હવે પીડા, પીડારૂપ લાગતી નથી અને ઉપયોગ તે પીડામાં જતો નથી. જો માત્ર જ્ઞાનભાવ હોય (ભેદ વિજ્ઞાન) અને શરીરને કષ્ટ સહન કરવાની આદત ન હોય તો કષ્ટ સમયે ઉપયોગ દેહમાં જાય છે, પરંતુ જ્ઞાનભાવની સાથે-સાથે શરીરને કષ્ટ સહિષ્ણુતાનો અભ્યાસ કરાવ્યો હોય તો કષ્ટના સમયે ઉપયોગ પીડામાં પ્રયુક્ત ન થઈને આત્મામાં જ રહે છે અને એવા સમયમાં વિશિષ્ટ કર્મનિર્જરા થાય છે. ઘોર ઉપસર્ગોના સમયે યોગીરાજ આ અભ્યાસ (કાયકલેશ) દ્વારા ઉપયોગને વેદનામાંથી હટાવીને આત્મામાં લગાવે છે, જેનાથી સંવરપૂર્વક નિર્જરા થાય છે એવું શ્રીમદ્ પૂજ્યપાદ સ્વામી 'ઈષ્ટોપદેશ' માં કહે છે.

**परिषहाद्यविज्ञानादास्रवस्य निरोधिनी ।
जायतेऽध्यात्मयोगेन कर्मणामाशु निर्जरा ॥ २८ ॥**

અર્થ :- આત્માનું ધ્યાન કરવાના સમયે પરિષહ તથા ઉપસર્ગોદિમાં ઉપયોગ જતો જ નથી. તેનાથી કર્મોના આસ્રવની નિરોધક કર્મોની નિર્જરા શીઘ્ર થાય છે. આગળ પણ કહે છે કે :-

अगच्छंस्तद्विशेषाणामनभिज्ञश्च जायते ।

अज्ञात तद्विशेषस्तु, बध्यते न विमुच्यते ॥४४॥

અર્થ :- તે શરીરાદિ પર-પદાર્થોને સારા-નરસા, સુંદર-કુરૂપ, ઈષ્ટ-અનિષ્ટ તથા તારું-મારું આદિ વિશેષોને ન જાણતો અજાણ બની જાય છે અને તે વિશેષોને ન જાણનાર યોગી (ઉપયોગમાં ન લેનારો) તે કર્મોથી બંધાતો નથી અપિતુ મુક્ત થઈ જાય છે.

પરંતુ આવું ત્યારે જ થઈ શકે જ્યારે શરીરને પહેલાથી જ કષ્ટસહિષ્ણુ બનાવ્યું હોય, નહીં તો ભેદજ્ઞાન કરવા છતાં પણ વેદનાથી ઉપયોગ હટતો નથી. એવું જ આચાર્ય શ્રીપૂજ્યપાદ સ્વામી સમાધિતંત્ર માં કહે છે.

अदुःखभावितं ज्ञानं क्षीयते दुःख सन्निधौ ।

तस्माद्यथाबलं दुःखैरात्मानं भावयेन्मुनिः ॥१०२॥

અર્થ :- કાય-કષ્ટ વિના સુકુમાર ભાવથી ભાવના કરાયેલ શરીરાદિથી ભિન્ન આત્માનું જ્ઞાન, દુઃખ પડતા નાશને પ્રાપ્ત થાય છે, માટે મુનિ પોતાની શક્તિને છુપાવ્યા વિના દુઃખો પડવાં છતાં પણ, કાય-ક્લેશાદિ કષ્ટો સહન કરવા છતાં પણ પોતાના આત્માને ભાવે અર્થાત્ તેની ભાવના કરે. આનો જ સર્વોત્તમ ઉપાય આ કાયકલેશ નામક દુર્હર તપ છે.

કાયકલેશની વિધિ :- આ તપમાં તપસ્વી યોગીજન ગરમીના દિવસોમાં જ્યારે ભીષણ ગરમી પડવાથી પર્વતોના પથ્થર આગ વરસાવતા હોય, એવા સમયે ભર-બપોરે તે મહામુનીશ્વર તે પર્વતોની શિલા ઉપર જઈને ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ કરે છે તથા વરસાદના દિવસોમાં વૃક્ષોના પત્તાઓ પર પાણીની જે બૂંદો (ટીપા) જમા થાય છે તે હવા આવતા નીચે પડે છે ત્યારે મુનિરાજ તે વૃક્ષની નીચે તે ટીપાઓની વેદનાને પ્રસન્નતાપૂર્વક પુષ્પવર્ષાની જેમ ગણતા પોતાના ધ્યાનમાં લીન થાય છે. જ્યારે અસહનીય ઠંડીમાં બરફની વર્ષા થાય તે સમયે ખુલ્લા આકાશ નીચે રાત્રે મુનિ ધ્યાનસ્થ થાય છે અને તે વંદનીય મુનિ આવું કરીને કિંચિત્માત્ર પણ ક્ષોભને પ્રાપ્ત ન થઈને અનંત કર્મોની નિર્જરા કરે છે અને બીજા પણ અનેક પ્રકારે મુનિ આ કાયકલેશ તપ કરે છે.

શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર (ક્રમાંક-૮)

* * * * * મહેન્દ્રભાઈ કે. ખંધાર * * * * *

સ્તોત્ર અને પાર્શ્વપ્રભુનો મહિમા-૨

● **મૂળ શ્લોક :** (વસંતતિલકા)

હૃદ્વર્તિની ત્વયિ વિભો ! શિથિલીભવન્તિ,
જન્તોઃ ક્ષણેન નિબિડા અપિ કર્મબન્ધાઃ ।
સદ્યો ભુજંગમમયા ઇવ મધ્યભાગ -
મધ્યાગતે વનશિખંડિની ચંદનસ્ય ॥૮॥

● **અન્વયાર્થ :**

(હે) વિભો ! ત્વયિ હૃદ્વર્તિની જન્તોઃ નિબિડા અપિ કર્મબન્ધાઃ ક્ષણેન શિથિલી ભવન્તિ । ઇવ વનશિખંડિની મધ્યભાગમ્ અધ્યાગતે ચંદનસ્ય ભુજંગમ્ અમયા સદ્યઃ ॥

● **શબ્દાર્થ :** હૃદ્વર્તિની - હૃદયમાં (રાખવાથી), ત્વયિ - તમારા, તમને, વિભો ! - (હે) વિભો, વિભુ (પ્રભુ), શિથિલી - શિથિલ, ઢીલા, મંદ, ભવન્તિ - થઈ જાય છે, જન્તોઃ - જીવોના, ક્ષણેન - ક્ષણવારમાં, નિબિડા - નિબિડ, ગાઢ, અપિ - પણ, કર્મબન્ધાઃ - કર્મબંધન, કર્મો, સદ્યઃ - તત્કાળ, ભુજંગમ્ - સર્પ, અમયા - ભરડો છોડી દેવો, પકડ ઢીલી થઈ જવી, ઇવ - ની જેમ, મધ્યભાગમ્ - (વનના) મધ્ય ભાગે, અધ્યાગતે- આવે ત્યારે, વનશિખંડિની - વનના મોર, ચંદનસ્ય - ચંદનના વૃક્ષોની (પાસે).

● **સમશ્લોકી ગુજરાતી પદાનુવાદ :**

(હરિગીત)

હે સ્વામી ! આપ હૃદય વિષે આવો તદા પ્રાણીતણાં, ક્ષણમાત્રમાં દેઢ કર્મબંધન જાય તૂટી જગતણાં; વનના મયૂરો મધ્યમાં જેવી રીતે આવ્યા થકી, ચંદનતણા તરૂંથી જ સર્પો સદ્ય છૂટે છે નાસી (૮)

(મંદાકાંતા)

જ્યારે જ્યારે હૃદયમહિ હો નાથજી લોક કેરા, ત્યારે ત્યારે શિથિલ બનતા જન્મના સર્વ ફેરા;

જ્યારે આવે મયૂર વનખંડના મધ્યભાગે, ત્યારે સર્પો ઝટપટ છુટી આમ ને તેમ ભાગે. (૮)

● **ભાવાર્થ :** હે પ્રભો ! જ્યારે તમે ભક્તજનના હૃદયમાં બિરાજમાન થાઓ છો ત્યારે તેનાં ગાઢ કર્મબંધન પણ ક્ષણમાત્રમાં શિથિલ થઈ જાય છે. જેવી રીતે વનનો મોર વનના મધ્યભાગમાં ચંદનવૃક્ષો પાસે આવે કે તરત જ (તેના ટહુકારથી) ચંદનવૃક્ષો સાથે ચોંટેલા સર્પો શિથિલ થઈ જાય છે, તેમની પકડ ઢીલી પડી જાય છે અને તેઓ ભાગી જાય છે.

● **વિશેષાર્થ / પરમાર્થ :** છઠ્ઠા શ્લોક પછી વિષયાંતર શરૂ થયું છે તેનો આ બીજો શ્લોક છે. વિષય એ ચાલે છે કે પ્રભુના નામ અને ધ્યાનનો શો મહિમા છે ! પરમાત્માના નામસ્મરણ અને હૃદયમાં નિવાસથી જીવનમાં આમૂલ આધ્યાત્મિક પરિવર્તન આવે છે.

આ શ્લોકમાં સિદ્ધસેન દિવાકરસૂરિજી પાર્શ્વપ્રભુના ચિંતન-ધ્યાનનું ફળ બતાવે છે. હે પરમાત્મન્ ! આપ હૃદયમાં હોતે છોતે અર્થાત્ હૃદયમાં આપનું એકાગ્રતાથી ચિંતન-ધ્યાન કરાય છે ત્યારે જીવોના ગાઢ-દેઢ કર્મોના બંધો તત્કાલ શિથિલ થઈ જાય છે, ઢીલા પડી જાય છે. અર્થાત્ બંધમાં જે રાગ-દ્વેષની તીવ્ર ચિકાસ (રસ) હતી તે મંદ થઈ જાય છે.

આ વાત સુંદર દૃષ્ટાંતથી સમજાવે છે. મલયગિરિ પર્વત ઉપર વનનો મોરલો જ્યારે વનની મધ્યમાં આવે છે અને ટહુકાર કરે છે ત્યારે ત્યાં ચંદનના વૃક્ષો અને તેની શાખાઓ સાથે વીંટળાઈને બંધનરૂપે રહેલા સર્પો ગભરાઈ જવાથી તેઓ ઢીલા પડીને ભાગવા માંડે છે. આ ઉપમા-દૃષ્ટાંતમાં (૧) સર્પના વીંટળાવાના સ્થાને કર્મના બંધનો છે, (૨) ચંદનવૃક્ષના સ્થાને જીવ છે અને (૩) મોરલાના ટહુકારના સ્થાને પાર્શ્વપ્રભુનું હૃદયમાં ધ્યાન છે. આ સાંગોપાંગ પૂર્ણ અલંકાર છે.

આ દૃષ્ટાંતથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ચંદનના

પ્રભાવ અનુભવવા માટે જીવની પાત્રતા ગર્ભિત રીતે અહીં દર્શાવેલ છે : (૧) સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયપણું અને (૨) સ્વચ્છંદરહિત પ્રભુઆજ્ઞાએ પ્રવર્તન.

હે પ્રભો ! આપનો પ્રભાવ એટલો બધો છે કે આપ જ્યારે ભક્તોના હૃદયમાં પ્રતિષ્ઠિત થાઓ છો ત્યારે ત્યાં કર્મોની કોઈ હેસિયત નથી કે તેઓ આત્મામાં રહી શકે. હે પાર્શ્વનાથ પ્રભુ ! આપના આંતરબાહ્ય ગુણોનું ભક્તજનોને ગુરુગમે યથાર્થ ઓળખાણ થાય છે ત્યારે તેઓના હૃદયપ્રદેશો પર આપ છવાઈ જાવ છો એટલે કે હૃદયમાં પ્રસ્થાપિત થાવ છો.

કોઈ માણસ જ્યારે સંસારના વિકલ્પો, રાગ-દ્વેષવાળા વિચારો-વિભાવોને છોડીને શુદ્ધ સ્વભાવમય નિરંજન નિરાકાર પરમાત્માનું ધ્યાન ધરે, તેમના ગુણોનું ચિંતન કરે કે તેમના નામના જપ-નામસ્મરણ કરે ત્યારે તેના પ્રભાવે પૂર્વે બાંધેલા અને આત્માના પ્રદેશોને ચોંટેલા ગાઢ કર્મો ઢીલા થવા માંડે છે અને ઉદ્દીરણાથી ઉદયમાં આવી આત્મપ્રદેશોથી ખરી પડે છે - નિર્જરી જાય છે. કહ્યું છે ને કે,

જહાં રામ તહાં કામ નહીં, કામ તહાં નહીં રામ;
દોનું સાથ ન રહે, દિન-રજની એક સાથ.

જેમ રાત્રિ અને દિવસ, અંધારું અને અજવાળું સાથે ન રહી શકે તેમ રામ (પ્રભુ, આત્મા) અને કામ (સંસાર, કર્મો) એક સાથે ન રહી શકે.

ચંદનના વનમાં સર્પો આવીને વૃક્ષોના થડને ચારેબાજુ વીંટળાઈ ભરડો લઈને પડ્યા હોય છે. પરંતુ જ્યારે મયૂરનો ટહુકાર સંભળાય અને મયૂરોને આવતા જુએ કે તુરત જ સાપોનો ભરડો ઢીલો પડી જાય અને થડને છોડીને ચાલ્યા જાય છે. તેમ કર્મરૂપી સર્પો પણ આત્માના પ્રદેશોને ચોંટીને રહેલા છે. પરંતુ જ્યારે પાવનકારી પ્રભુના નામ-સ્તુતિનો ટહુકાર સંભળાય કે તે નિબિડ બંધનો શિથિલ બની જાય છે અને આત્મપ્રદેશોથી ખરી જાય છે. અહીં 'ભક્તામર સ્તોત્ર'ના સાતમા શ્લોકમાં કહેલ, ત્વત્સંસ્ત્રવેન ભવસંતતિ સન્નિબદ્ધં પાપં ક્ષણાત્ ક્ષય મુપૈતિ થી જે કહ્યું તે જ ભાવ છે.

પ્રકૃતિથી જ સર્પ અને મયૂરને વેરભાવનો સંબંધ છે એટલે કે જન્મજાત વેર છે. સર્પ એ ભય, અનિષ્ટ અને મિથ્યાત્વનું પ્રતીક છે, જ્યારે મોર એ સુંદરતા, પવિત્રતા અને ઈષ્ટનું પ્રતીક છે. જ્યારે જ્યારે ઈષ્ટ અને અનિષ્ટનો સંઘર્ષ થાય છે ત્યારે ઈષ્ટનો જય થાય છે.

અહીં પ્રકૃતિ અને પરમાર્થનો એક તફાવત નજરે ચડે છે. સર્પ અને મયૂરના ગજગ્રાહની વચ્ચે ચંદનવૃક્ષ અલિપ્ત રહે છે, જ્યારે જીવ પોતાના ભાવ અનુસાર બન્નેને નિમિત્ત આપે છે. આથી મિથ્યાત્વ આદિ અનેક કર્મો આત્માની વિભાવ અવસ્થામાં સર્પની જેમ તેને ચોંટી પડે છે. પરંતુ તે ભરડામાં દબાયેલો જીવ જો એથી છૂટવાના ભાવ કરી મયૂરરૂપ પ્રભુને હૃદયમાં સ્થાપે તો આ કર્મો આત્મા ઉપર રહી શકતા નથી. જીવ પોતે જેવો થવા ધારે તેવો થઈને રહેવામાં સ્વતંત્ર છે. કર્મના ભારથી દબાવા ઈચ્છે તો તેમ બને અને પ્રભુના ધ્યાનમાં લીન બની કર્મરહિત થવા ઈચ્છે તો તેમ બને. જીવના પક્ષે આ સ્થિતિ વિવેક અને વિચારણા માગી લે છે.

ભગીરથ તપસ્યા કરવા છતાં પણ કર્મક્ષય ન થાય એવો કર્મક્ષય સાચી ભાવપૂર્વકની પ્રભુભક્તિથી એક ક્ષણમાં થઈ જાય છે. વીતરાગ દર્શન અને જૈન પરંપરામાં કર્મનો ક્ષય કરવો એ સાધનાનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત છે. તેમાં પણ ઘાતીકર્મોનો ક્ષય કરવો પરમ આવશ્યક છે. તે કર્મક્ષય વિના જીવનું કલ્યાણ થતું નથી. ઘાતીકર્મોને નિબિડ (ગાઢ) કર્મ કહ્યા છે, જે સર્વથા પાપમય છે.

કર્મક્ષય બે પ્રકારના છે : (૧) સવિપાક અથવા અકામ ઉદયમાન નિર્જરા. કર્મોની સ્થિતિનો સમય થતાં કર્મો ઉદયમાં આવી ફળ આપીને નિર્જરી (ખરી) જાય છે. આ નિર્જરા ખરેખર કર્મક્ષય કહેવાતી નથી. આમાં જીવનો કોઈ સમજણપૂર્વકનો પુરુષાર્થ નથી. (૨) અવિપાક અથવા સકામ, ઉદ્દીરણા નિર્જરા. કર્મોની સ્થિતિનો સમય થતાં પહેલા તપ, ધ્યાન આદિ અનુષ્ઠાનોથી કર્મોને ઉદયમાં લાવીને અને તેને મંદ કે રસહીન કરીને ખેરવી નાખે છે. આ વાસ્તવિક સાચી

પવિત્રાત્મા જૂઠાભાઈ

કિરીટભાઈ શાહ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી એટલે મુમુક્ષુઓના આદર્શ સત્પુરુષ. તેમની સર્વ કૃતિ, વૃત્તિ અને લેખનો હેતુ પરમાનંદરૂપ હરિને ક્ષણપણ ન વીસરવાનો રહ્યો છે. શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના આંતરજીવનના રહસ્યોને પામવું તે મુમુક્ષુહૃદયોનો એક મોટો આનંદ છે.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના એક પ્રિય વિશ્રામપાત્ર પવિત્રાત્મા જૂઠાભાઈ ઊજમસી અમદાવાદ રહેતા હતા. શ્રીમદ્ સાથે તેમનો પરિચય અલ્પ, લગભગ ૨ વર્ષનો રહ્યો હતો અને તે દરમ્યાન તેઓશ્રીએ શ્રીમદ્ સાથે પ્રત્યક્ષ તેમજ સતત પત્ર દ્વારા સત્સંગ કર્યો હતો. શ્રીમદ્ ઉપર તેમને પરમ શ્રદ્ધા હતી અને તેમના પ્રત્યે પ્રશસ્ત રાગ હતો. શ્રીમદ્ની તેઓ ભક્તિભાવે ગુણપ્રશંસા કરતા અને સત્સંગની નિત્ય કામના કરતા. શ્રીમદ્ના સત્સંગ વિના તેમની આરોગ્યતા હાનિ પામતી અને દેહત્યાગનો ભય પણ થતો.

સંસારમાં નીરસપણે રહેતાં શ્રી જૂઠાભાઈ સરળ અને વિનમ્ર પુરુષ હતાં. કર્મગતિની વિચિત્રતાને લઈ અમુક પક્ષના લોકોનું શ્રીમદ્ પ્રત્યે પ્રતિકૂળ વર્તન હોવાથી શ્રી જૂઠાભાઈ અત્યંત દુઃખી થતાં. પોતાના પવિત્ર આત્મપુરુષ પ્રત્યે લોકોનું પ્રતિકૂળ પ્રવર્તન થતું હોય ત્યારે આત્માર્થીને ખેદ તથા શોક થઈ આવવું સ્વાભાવિક છે.

સત્યનો રંગ ચઢાવે તેમજ મોક્ષના માર્ગમાં સ્થાપિત કરે તેવા અનેક ધર્મપત્રોમાં શ્રીમદે શ્રી જૂઠાભાઈને સત્યપરાયણ, સત્યાભિલાષી તેમજ આત્માભિલાષી પ્રસિદ્ધ કર્યા છે. ધર્મપાત્ર શ્રી જૂઠાભાઈ ઉપર શ્રીમદ્ને વિશેષ અનુરાગ ઉપજતો. એવા પાવન આત્માના ગુણાતિશય ચરિત્રના મનન અર્થે તેમના વિષે કૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના ગંભીર વચનામૃતો વિશેષ ઉપકારી થવા હેતુ અત્ર પ્રસ્તુત છે :-

“તમારા પ્રશસ્તભાવ માટે આનંદ થાય છે. ઉત્તરોત્તર એ ભાવ તમને સફળદાયક થાઓ. ઉત્તમ

નિયમાનુસાર અને ધર્મધ્યાન પ્રશસ્ત વર્તન કરજો, એ મારી વારંવાર મુખ્ય ભલામણ છે. શુદ્ધભાવની શ્રેણીને વિસ્મૃત નથી કરતા એ એક આનંદકથા છે.”

“તમે મારા સંબંધમાં જે જે પ્રસ્તુતિ દર્શાવી તે તે મેં બહુ મનન કરી છે. આપણે જેમ બને તેમ એક જ પદના ઈચ્છક થઈ પ્રયત્ની થઈએ છીએ, તે આ કે ‘બંધાયેલાને છોડવો.’”

“તમારો પ્રશસ્તભાવભૂષિત પત્ર મળ્યો. મારા પર પ્રશસ્તભાવ આણો એવો હું પાત્ર નથી, છતાં જો તમને એમ આત્મશાંતિ થતી હોય તો કરો. બીજું ચિત્રપટ તૈયાર નહીં હોવાથી જે છે તે મોકલું છું. મારાથી દૂર રહેવામાં તમારી આરોગ્યતા હાનિ પામે તેમ ન થવું જોઈએ.”

“તમારી દેહસંબંધી સ્થિતિ શોચનીય જાણી વ્યવહારની અપેક્ષાએ ખેદ થાય છે. મારા પર અતિશય ભાવના રાખી વર્તવાની તમારી ઈચ્છાને હું રોકી શકતો નથી; પણ તેવી ભાવના ભાવતાં તમારા દેહને યત્કિંચિત હાનિ થાય તેમ ન કરો. મારા પર તમારો રાગ રહે છે, તેને લીધે તમારા પર રાગ રાખવા મારી ઈચ્છા નથી; પરંતુ તમે એક ધર્મપાત્ર જીવ છો અને મને ધર્મપાત્ર પર કંઈ વિશેષ અનુરાગ ઉપજાવવાની પરમ ઈચ્છના છે; તેને લીધે કોઈપણ રીતે તમારા પર ઈચ્છના કંઈ અંશે પણ વર્તે છે.”

નિરંતર સમાધિભાવમાં રહો. હું તમારી સમીપ જ બેઠો છું એમ સમજો. દેહદર્શનનું અત્યારે જાણે ધ્યાન ખસેડી આત્મદર્શનમાં સ્થિર રહો. સમીપ જ છું, એમ ગણી શોક ઘટાડો, જરૂર ઘટાડો. હમણાં દેહત્યાગનો ભય ન સમજો; એવો વખત હશે તો અને જ્ઞાની દૃશ્ય હશે તો જરૂર આગળથી કોઈ જણાવશે કે પહોંચી વળશે.

તે પુરુષને પ્રત્યેક લઘુ કામના આરંભમાં પણ સંભારો, સમીપ જ છે. તમારો અતિશય આગ્રહ છે

વસ્તુઓની બનાવટ વગેરેમાં વાંદરા, ઉંદર, સાપ, મોર વગેરે જીવોની કૃરતાપૂર્વક હિંસા થાય છે, તેઓને રિબાઈને મરવું પડે છે. “દેડકાનો જીવ જાવ અને કાગડાને રમત થાય” એ ન્યાયે સંશોધનકર્તા કે ઉત્પાદકો રાજી થાય છે, પૈસા કમાય છે. પણ આવા અબોલ, નિઃસહાય જીવો વિશે કોઈ વિચારતું નથી. કેટલા મૂક જીવોના ભોગથી, બલિદાનથી આ થયું તેવો તેમને ખ્યાલ આવતો નથી. તેથી સૃષ્ટિના સર્વ જીવ પ્રત્યે અનુકંપા - કરુણા રાખવાની છે. કોઈ જીવને આપણી કીર્તિ કે યશ માટે હેરાન કરવાના નથી.

“સુખ દીધે સુખ હોત હૈ, દુઃખ દીધે દુઃખ હોય,
આપ હણે નહીં અવરકું, અપને હણે ન કોય.”

- શ્રી બૃહદ આલોચના

સ્વદયા એટલે આપણા આત્માની દયા રાખવાની છે. અનંત જન્મોથી એક એક યોનિમાંથી નવા નવા દેહ ધારણ કરીને આત્માની રખડપટ્ટી ચાલુ છે અને પરદયા એટલે દરેક જીવ પ્રત્યે દયાભાવ બતાવવાનો છે. મહાવીર સ્વામી કહે છે કે દરેકને જીવન ગમે છે, જીવવું ગમે છે. જીવન છીનવાય જાય એ કોઈને ગમતું નથી. સુખ સૌને ગમે છે, દુઃખ કોઈને નહીં. તેથી દુઃખના કારણો શોધીને તેને નિર્મૂળ કરવાનો મહાપુરુષાર્થ આદરવાનો છે.

ઉપરોક્ત ચાર લક્ષણ જે જીવમાં હોય તે આત્માથી જીવ છે. દરેક જિજ્ઞાસુ, મુમુક્ષુ, પરમાર્થપ્રેમી, જ્ઞાનીપુરુષ આત્મદર્શન કે આત્મપ્રાપ્તિ ઇચ્છે છે, પણ માત્ર શુષ્ક ક્રિયાકાંડ આ સિદ્ધિ હાંસલ કરાવી શકે નહીં. આપણો સમગ્ર વ્યવહાર, વિચારણા, વર્તન, એક સાચા મોહરહિત સાધક જેવા હોવા જોઈએ. શમ, સંવેગ, નિર્વેદ અને અનુકંપા જે સમકિતના લક્ષણો છે તે મુજબ આપણું વર્તમાન જીવન હોવું જોઈએ.

શમ એટલે કષાયોનું શમન, વમન. એક પણ વિભાવ આત્માર્થીમાં ન હોવો જોઈએ. ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગદ્વેષ, ઈર્ષ્યા, અદેખાઈ, અહંકાર, મદ, મત્સર, હિંસકતા, આક્રમકતા, અસત્ય, અદત્તાદાન, પરનારી સેવન, અબ્રહ્મચર્ય, પરિગ્રહ, આસક્તિ, વિપરીત વિકૃતભાવો - આમાંનો એક પણ અવગુણ આત્માર્થીમાં ન હોવો જોઈએ. તેના બદલે ક્ષમા, દયા, કરુણા, પ્રેમ, સત્ય, અહિંસા ભરપૂર હોવા જોઈએ.

દયા, શાંતિ, સમતા, ક્ષમા, સત્ય, ત્યાગ, વૈરાગ્ય; હોય મુમુક્ષુ ઘટ વિશે, એહ સદાય સુજાગ્ય.

- આત્મસિદ્ધિ - ૧૩૮

મોક્ષવાંદ્યુએ ઉપર કહેલા તમામ ગુણ પોતાનામાં જાગ્રત રાખવા જોઈએ. જેમ એક દીવો અનેક દીવાને પ્રગટાવે તેમ આરાધના ઇચ્છુક વ્યક્તિમાં એક આત્માનો ગુણ અનેક ગુણોને પ્રગટાવે છે.

સંવેગ એટલે મોક્ષમાર્ગની ઇચ્છા, ઝંખના, ઝૂરણા, તલસાટ, તડપન હોવા જોઈએ. પ્રત્યેક સંબંધ, વહેવાર અનાસક્ત હોવો જોઈએ. સંસારમાં જળકમળવત્ રહીને મનમાંથી સંસાર કાઢી નાખવાનો છે. રોજીરોટી કમાવાની છે પણ અત્યંત પ્રમાણિકપણે, નીતિથી, જરૂરિયાત મુજબનું જ મેળવવાની ઇચ્છા હોવી જોઈએ. વધારાનો સમય સત્સંગમાં રહેવું અને આત્માને શુદ્ધ કરવો, કર્મોથી દૂર કરવો અને અંતરમાં ધારેલો સંકલ્પ સાકાર કરવાના પ્રયાસો કરવા.

નિર્વેદ એટલે ભવ પ્રત્યે ખેદ. ચાર ગતિમાંની કોઈપણ ગતિમાં સુખશાંતિ છે જ નહીં. તિર્યચ ગતિમાં ભૂખ તરસ વેઠવાના, ઋતુઓની ગરમી, ઠંડી, વરસાદ સહેવાના, બોજો ઉપાડીને માર ખાતાં પરાણે આગળ વધવાનું, આંખમાંથી આંસુડાની ધાર વહેતી હોય તોય કોઈને દયા આવતી નથી. મનુષ્ય અનેક અભાવોથી પીડાય છે, જેનો આપણે પોતે જ અનુભવ કરીએ છીએ. બીજાઓને ભોગવતા જોઈએ છીએ. દેવગતિમાં પણ ઈર્ષ્યા, દેવાંગનાઓના ભોગવતા માટેની દારુણ ઇચ્છા, માળા કરમાવા માંડે એટલે આયુષ્ય પૂરું થવાની ચિંતા, અહંકાર, ઈર્ષ્યા વગેરે ત્યાં ભરપૂર છે. શાશ્વત સુખ ક્યાંય નથી. નારકીની વાતો તો શાસ્ત્રોમાં વાંચીને કે પ્રવચનકર્તા પાસેથી સાંભળીને રૂંવાડા ઊભા થઈ જાય છે. ત્યાં તો માત્ર દુઃખ, કષ્ટ, પીડા, યાતના, વેદના સિવાય કાંઈ જ નથી. નારકીની સ્થિતિ ભયંકર અને દયનીય છે.

પ્રાણીઓ પ્રત્યે દયાભાવથી વર્તવાનું છે. તેનામાં પણ આપણા જેવો જ આત્મા રહેલો છે. તે અત્યારે કર્મયુક્ત સ્થિતિમાં છે. તેથી દુઃખો સહન કરવાં પડે છે. બાકી દરેક આત્મા સિદ્ધ સ્વરૂપ જ છે. કર્મની મલિનતા હટે તો શુદ્ધ સ્ફટિક જેવો નિર્મળ અને નિર્વિકાર છે.

(અનુસંધાન પાના નં. ૨૫ પર)

બાળ વિભાગ

સંકલન : મિતેશભાઈ એ. શાહ

(૧) સેવાભાવના

દેશની આજીવન સેવા કરવામાં અને ભારત-માતાને વિદેશી સત્તાની ધૂસરીમાંથી મુક્ત કરવા જેમણે પોતાની આખી જિંદગી ન્યોછાવર કરી હતી તે મહાન દેશભક્ત નેતાજી સુભાષચંદ્ર બોઝમાં બચપણથી જ લોકોની સેવા કરવાની ભાવના અસ્તિત્વ ધરાવતી હતી. આ વાતને સમર્થન આપતો તેમના બચપણનો એક જીવનપ્રસંગ જોઈએ.

એક સમયે બંગાળમાં મરકીનો ઉપદ્રવ ચાલી રહ્યો હતો. આ રોગના કારણે ઘેર ઘેર માંદગીના ખાટલા પથરાયા.

તવંગરોને તો સારી સારવાર મળી શકે, પણ ગરીબોનું શું? એમની સેવા કોણ કરે ?

પણ ગરીબોની સેવા કરવાનું કામ સ્વામી વિવેકાનંદ અને તેમના શિષ્યોએ ઉપાડી લીધું. તેમની સાથે બીજા યુવાનો પણ જોડાયા.

એક દિવસ સુભાષચંદ્ર બોઝના પિતા જાનકીનાથ અને માતા પ્રભાવતીદેવી ભારે ચિંતામાં ડૂબી ગયાં કે, સુભાષ હજી શાળાએથી પાછો કેમ ફર્યો નહીં! શાળા તો ક્યારનીયે છૂટી ગઈ છે, છતાં સુભાષ હજી ઘેર કેમ ન આવ્યો?

માતા - પિતાની ચિંતાનો પાર રહ્યો નહીં.

ઘણી તપાસ કરી પણ સુભાષનો ક્યાંય પત્તો લાગ્યો નહીં.

ત્રીજે દિવસે સુભાષ એની જાતે જ ઘેર આવ્યો.

માતા - પિતાએ તેના આવતાંની સાથે જ પૂછ્યું, “બેટા, બે દિવસ તું ક્યાં હતો ? તારા વિના તો અમે ચિંતામાં ને ચિંતામાં અડધાં થઈ ગયાં હતાં ! ક્યાં હતો તું?”

સુભાષે કહ્યું, “નિશાળેથી છૂટીને હું ઘેર આવતો હતો, ત્યાં માર્ગમાં એક ગરીબનું ઘર આવ્યું. એ ગરીબ ઘરનાં બધાં માણસો મરકીમાં સપડાયાં હતાં. એમની

સારવાર કરનાર કોઈ હતું નહીં. આપણા જ દેશબાંધવો આમ રોગમાં પીડાતાં હોય તો આપણાથી બેસી કેમ રહી શકાય ? મેં તરત જ એ લોકોની સેવા કરવા માંડી. શાળાનું દફતર ફગાવી દીધું અને તે લોકોની સારવાર કરવા મંડી ગયો. આજે એ લોકોની સ્થિતિ સુધરી છે, એટલે હું ત્યાંથી ઘેર આવ્યો.”

પુત્રની આ લોકસેવાની ભાવના જોઈને માતા - પિતાની આંખમાં હર્ષના આંસુ ઊભરાઈ આવ્યાં.

(૨) ગરીબીમાં સત્કાર્ય થઈ શકે

આગાસિસ નામનો એક મહાન તત્ત્વચિંતક થઈ ગયો. જગતના મહાન તત્ત્વચિંતકોનાં નામોમાં તેનું નામ સમાવિષ્ટ છે.

તેની વિદ્વત્તાની પ્રશંસા કરતાં લોકો થાકતા નહોતાં.

આ આગાસિસ ખૂબ સંતોષી હતો. તેણે કદી ધનની ઈચ્છા કરી નહોતી. વિદ્યા અને અભ્યાસ એ જ તેને મન સાચી સંપત્તિ હતી! તેનો એક મિત્ર ઘણો જ વ્યવહારકુશળ!

આવી વ્યવહારકુશળતાને લીધે જ તે ધનવાન બન્યો હતો. તેને આગાસિસની ગરીબ સ્થિતિ જોઈને મનમાં ખૂબ લાગી આવતું. એક દિવસ તે આગાસિસના ઘેર આવ્યો.

આગાસિસનું ઘર એટલે જાણે સુદામાની ઝૂંપડી જ જોઈ લો! ગરીબાઈની ચાડી ખાતી એક શેતરંજી આગાસિસે પાથરી અને તેના પર પોતાના મિત્રને બેસાડ્યો.

થોડીવાર થઈ એટલે આગાસિસને તેના આ ધનિક મિત્રે કહેવા માંડ્યું, “મને બહુ વિચિત્ર લાગે છે કે, તમે આવા પ્રખર વિદ્વાન અને છતાં તમે પૈસો બનાવ્યો નહિ! મને તમારી આ ગરીબ હાલત જોઈને ખૂબ નવાઈ લાગે છે!”

આગાસિસે કહ્યું, “એમાં નવાઈ પામવા જેવું શું

છે, એ જ મને સમજાતું નથી.”

મિત્ર બોલ્યો, “અરે, તમારા કરતાં ઓછું ભણેલો પણ વધુ પૈસા ભેગા કરી શકે છે. મારો જ દાખલો જુઓને ! હું ઘણું જ ઓછું ભણ્યો છું, છતાં મેં સારા પ્રમાણમાં પૈસા ભેગા કર્યા છે !”

આગાસિસ હસી પડ્યો.

તે બોલ્યો, “જો ભાઈ, મારી પાસે પૂરતી શક્તિ છે, પણ પૈસો ભેગો કરવામાં મારી એ શક્તિનો હું વ્યય કરવા માગતો નથી. આપણું આયુષ્ય એટલું બધું ટૂંકું છે કે, માણસ જો પૈસો વધારવામાં જ પોતાનો બધો સમય વ્યતીત કરે તો એના માટે માનવીય સત્કાર્યો કરવાનો સમય રહે જ નહિ. હું સત્કાર્યો માટેના સમયના ભોગે પૈસો ભેગો કરવાનું વિચારી પણ ન શકું. ખરેખર તો લક્ષ્મીના અભાવમાં જ આપણામાં સત્કાર્ય કરવાની ભાવના રહે છે.”

(૩) ચાર ચોકીદાર

એક રાજા હતો. તેનું રાજ્ય દૂર - દૂર સુધી ફેલાયેલું હતું. તેના રાજ્યમાં ઘણા જ ઉદ્યોગધંધા હતા. ભણેલગણેલ લોકો હતા. રાજ્યમાં ક્યાંય પણ લડાઈ ઝઘડો થતો નહોતો. ત્યાંની પ્રજા ઘણી સુખી હતી.

તેના રાજ્યની પાસે જ બીજા એક રાજાનું નાનકડું રાજ્ય હતું, પરંતુ ત્યાં એકાંતરે દિવસે ઝઘડા થતા રહેતા. લોકો એકબીજા સાથે અંદરોઅંદર ઝઘડતા હતા. તે રાજ્યની પ્રજા ખૂબ જ દુઃખી હતી. રાજા ખૂબ હેરાન હતો.

એક દિવસ તે રાજા બીજા રાજાની પાસે આવ્યો. વાતવાતમાં તેણે કહ્યું, “મારું નાનકડું રાજ્ય છે, પરંતુ તેમાં દરરોજ લડાઈઓ થતી રહે છે, પ્રજા દુઃખી છે. આપનું રાજ્ય આટલું મોટું છે, તેમ છતાં અહીં સર્વત્ર શાંતિ જ શાંતિ છે, આનું શું કારણ છે? ”

રાજાએ કહ્યું, “આપ સત્ય જ કહો છો. મારા રાજ્યમાં ઘણું સુખ છે તેનું કારણ એ છે કે, મેં ચાર ચોકીદારને મારી પાસે રાખ્યા છે, જે દરેક ક્ષણે મને રક્ષણ આપે છે.”

“બસ ચાર જ ! મારે ત્યાં તો ચોકીદારની ફોજ છે. આપનું કાર્ય ચારથી કેવી રીતે ચાલે છે?”

રાજાએ કહ્યું, “તમારા ચોકીદારો કરતાં મારા ચોકીદારો જુદા છે. પહેલો રક્ષક સત્ય છે, જે મને જૂઠું બોલવા દેતો નથી.” પ્રેમ બીજો છે. જે મને નફરતથી બચાવે છે. ત્રીજો ન્યાય છે. તે મને ક્યારેય અન્યાય કરવા દેતો નથી.

‘અને ચોથો ?’

રાજાએ ગંભીર થઈને કહ્યું, “ચોથો ત્યાગ છે, જે સ્વાર્થી થવાથી મને બચાવે છે. ”

રાજાની શંકાનું સમાધાન થઈ ગયું. જે રાજાને ત્યાં સત્ય, પ્રેમ, ન્યાય અને ત્યાગ, આ ચાર ચોકીદારો હોય છે તેને કોઈ પણ જાતની મુશ્કેલી આવી શકે નહીં.

ચાલો થોડું જાણીએ !

શરીરનો શણગાર	-	શીલ.
શીલનો શણગાર	-	તપ.
તપનો શણગાર	-	ક્ષમા.
ક્ષમાનો શણગાર	-	જ્ઞાન.
જ્ઞાનનો શણગાર	-	મૌન.
મૌનનો શણગાર	-	શુભધ્યાન.
શુભધ્યાનનો શણગાર	-	સંવર.
સંવરનો શણગાર	-	નિર્જરા.
વૈરાગ્યનો શણગાર	-	મોક્ષ.

મોક્ષ એટલે શાશ્વતસુખ.

મૂરખ કોને કહેવાય ?

પારકાની નિંદા કર્યા કરે તેને મૂરખ કહેવાય.
કોઈની ખાનગી વાત જાહેર કરે તેને મૂરખ કહેવાય.
પોતે કરેલી ભૂલમાંથી બોધ ન લે તેને મૂરખ કહેવાય.
પોતાના વખાણ કર્યા કરે તેને મૂરખ કહેવાય.
પોતાની મોટાઈનું અભિમાન કરે તેને મૂરખ કહેવાય.
ખુશામત સાંભળીને ખુશ થાય તેને મૂરખ કહેવાય.
પૈસા વેડફી નાંખે તેને મૂરખ કહેવાય.

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

સંતશ્રી આત્માનંદજી વિશેષાંક અંગે વિજ્ઞાપ્તિ

‘દિવ્યધ્વનિ’ એપ્રિલ-૨૦૨૦ નો અંક સંતશ્રી આત્માનંદજી વિશેષાંક રૂપે પ્રકાશિત થશે; જેમાં સંતો અને વિદ્વાનોના લેખો, પૂજ્યશ્રીની જીવનઝરમર વગેરે તસવીરો સહ પ્રગટ થશે. પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના સત્સમાગમથી જે મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો લાભાન્વિત થયા છે તેઓ પૂજ્યશ્રીના સદ્ગુણોને વ્યક્ત કરતા પ્રેરક પ્રસંગો વિશેષાંક માટે મોકલી શકશે. પ્રેરક પ્રસંગો સંક્ષિપ્ત અને અસરકારક હોવા આવશ્યક છે. આપશ્રીના પ્રેરક પ્રસંગો મોડામાં મોડા તા. ૧૦-૩-૨૦૨૦ સુધીમાં અમને મળે તે રીતે મોકલી આપવા વિનંતી. આપનું લખાણ સ્પષ્ટ, સુવાચ્ય અક્ષરોમાં, ફૂલસ્કેપ કાગળમાં મોકલી આપવાનું રહેશે. સંપાદન મંડળ દ્વારા જે લેખોની પસંદગી કરવામાં આવશે તેમના જ લેખો વિશેષાંકમાં પ્રગટ થશે તેની નોંધ લેવા વિનંતી છે.

લેખો મોકલવાનું સરનામું

તંત્રીશ્રી / સંપાદકશ્રી, ‘દિવ્યધ્વનિ’

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર,

મુ.પો. કોબા, જિ. ગાંધીનગર (ગુજરાત)

પિન - ૩૮૨૦૦૭

સંતશ્રી આત્માનંદજી સ્મૃતિઅંજલિરૂપે સંસ્થા દ્વારા આયોજિત આગામી કાર્યક્રમો

પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના સત્સમાગમ, પાવન પ્રેરણા અને માર્ગદર્શન અનુસાર આજે અનેક મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો પરમાર્થપંથે ચાલી રહ્યા છે. સૌ કોઈ પૂજ્યશ્રીના મહાન ઉપકારોનું વેદન કરી રહ્યા છે. પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી સ્મૃતિઅંજલિરૂપે સંસ્થા દ્વારા નીચેના કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે :

- (૧) પૂજ્ય સંતશ્રી આત્માનંદજી ગુણાનુવાદ શિબિર - સંતસંમેલન
(તા. ૧૪-૦૨-૨૦૨૦ થી ૧૬-૦૨-૨૦૨૦)
- (૨) પૂજ્ય સંતશ્રી આત્માનંદજી વિશેષાંક (દિવ્યધ્વનિ એપ્રિલ/મે ૨૦૨૦)
- (૩) પૂજ્ય સંતશ્રી આત્માનંદજી સ્મૃતિમંદિર (સંતકુટિર) - ફેબ્રુઆરી-૧૬-૨૦૨૦
- (૪) પૂજ્ય સંતશ્રી આત્માનંદજી સમાધિમંદિર (શ્રી સંત ઉપવન) - ગુરુપૂર્ણિમા

ઉપરોક્ત કાર્યક્રમો અંતર્ગત જે મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોને આર્થિક યોગદાન આપવાની ભાવના હોય તો તેઓએ સંસ્થાનો સંપર્ક કરવા વિનંતી છે. સંસ્થાના બેન્ક એકાઉન્ટ વગેરે વિગતો અંકમાં અન્યત્ર આપેલ છે.

- સંપર્કસૂત્રો :
(૧) શ્રી નીતિનભાઈ પારેખ	(મો) ૯૮૨૦૩૨૯૨૭૭
(૨) ડૉ. રાજેશભાઈ સોનેજી	(મો) ૯૮૨૪૦૪૭૬૨૧
(૩) શ્રી શરદભાઈ જશવાણી	(મો) ૯૩૭૬૨૨૨૬૬૭
(૪) શ્રી હીરેનભાઈ (મેનેજરશ્રી)	(મો) ૯૧૦૪૮૧૨૪૩૨

(પ) શ્રી શરદભાઈ ડેલીવાળા (મો) ૯૮૨૦૩૯૯૬૯૮

(દ) શ્રી પંકજભાઈ શાહ (મો) ૯૮૬૯૪૪૫૪૦૬

સંસ્થા આયોજિત થાઈરોઈડ નિદાન કેમ્પ

આપણી સંસ્થામાં પૂજ્ય સંતશ્રી આત્માનંદજી ગુણાનુવાદ શિબિર-સંત સંમેલન નિમિત્તે સંસ્થા સંચાલિત મેડિકલ સેન્ટરના ઉપક્રમે દર વર્ષની જેમ આ વર્ષે પણ “થાઈરોઈડ નિદાન કેમ્પ” નું આયોજન તા. ૧૬-૦૨-૨૦૨૦ ને રવિવારના રોજ બપોરે ૧૨.૦૦ થી ૦૩.૦૦ માં કરેલ છે.

આ સમય દરમિયાન રૂા. ૫૦/- ના રાહત દરે TSH ટેસ્ટ કરી આપવામાં આવશે. જે આ સેમ્પલમાં TSH નો રીપોર્ટ ઓછો કે વધારે આવે તે સેમ્પલમાંથી જ T૩ અને T4 ના રીપોર્ટ કોઈપણ અન્ય ચાર્જ વિના કરી આપી, બે દિવસમાં સંસ્થામાં રીપોર્ટ પહોંચાડી દેવાશે. સામાન્યતઃ પ્રાઈવેટ લેબોરેટરીમાં આ ટેસ્ટનો ચાર્જ રૂા. ૬૦૦/- થી ૮૦૦/- ની નજીક થાય છે.

સંપર્ક : હીરેનભાઈ લોડાયા (મેનેજરશ્રી) - મો. ૮૧૦૪૮૧૨૪૩૨

નીતાબેન લોઢીયા - મો. ૯૭૨૩૩૫૦૩૬૯

પૂજ્યશ્રીને શ્રદ્ધાંજલી - સ્મૃતિવંદનાના કાર્યક્રમો

સંતશ્રી આત્માનંદજીને શ્રદ્ધાંજલી અર્પતા કાર્યક્રમો સંપન્ન થયા, જેની વિગત નીચે મુજબ છે :-

(૧) તા. ૨૩-૧-૨૦૨૦ ના રોજ GICEA નિર્માણભવન, એલીસબ્રીજ, અમદાવાદ મુકામે પૂજ્યશ્રીને શ્રદ્ધાંજલી અર્પતા ‘સ્મૃતિવંદના’ કાર્યક્રમ ડૉ. રાજેશભાઈ સોનેજી પરિવાર તથા સંસ્થાના ઉપક્રમે સંપન્ન થયો. ભક્ત સંગીતકાર આદ. શેફાલીબેને ભાવવાહી ભક્તિપદો પ્રસ્તુત કર્યા. આ પ્રસંગે બા.બૂ. પૂજ્યશ્રી ગોકુળભાઈ તથા પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ખાસ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. દરેક ભક્તિપદ બાદ પૂજ્યશ્રીના વચનામૃતને પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યા હતા. ઉપરાંત પૂજ્યશ્રીના જીવનચરિત્રનો સ્લાઈડ શૉ પણ પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યો.

(૨) તા. ૨૫-૧-૨૦૨૦ ના રોજ ગાંધીનગર કેળવણી મંડળ, કોબા દ્વારા શાળાના કેમ્પસમાં શ્રદ્ધાંજલીનો કાર્યક્રમ સંપન્ન થયો. આ પ્રસંગે પૂજ્ય બહેનશ્રી, બા.બ્ર. સુરેશજી, ડૉ. રાજેશભાઈ સોનેજી, આદ. મનહરભાઈ જશવાણી, મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી શ્રી કિરીટભાઈ કોબાવાલા, કોબા ગામના સરપંચ શ્રી યોગેશભાઈ નાયીએ પૂજ્યશ્રીના ગુણોનું વર્ણન કરતી શ્રદ્ધાંજલી અર્પી હતી.

(૩) શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર જ્ઞાનમંદિર, પાલડી, અમદાવાદ દ્વારા તા. ૨૬-૧-૨૦૨૦ ના રોજ પૂજ્યશ્રીને શ્રદ્ધાંજલી અર્પતો કાર્યક્રમ સંપન્ન થયો. આ પ્રસંગે બા.બ્ર. અલકાબેન, બા.બ્ર. જનકબેન, બા.બ્ર. કપિલભૈયાએ ભાવવાહી ભક્તિપદો પ્રસ્તુત કર્યા હતા. બા.બ્ર. પૂજ્યશ્રી ગોકુળભાઈ, પૂજ્ય બહેનશ્રી, બા.બ્ર. સુરેશજી, ડૉ. જિતેન્દ્રભાઈ શાહ, શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર, ડૉ. રાજેશભાઈ સોનેજી, શ્રી અનુપમભાઈ શાહ, ટ્રસ્ટી શ્રી અરવિંદભાઈ પી. શાહે પૂજ્યશ્રીને ભાવપૂર્વક શ્રદ્ધાંજલી આપી હતી. પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈના લેખિત શ્રદ્ધાંજલી પત્રનું વાંચન કરવામાં આવ્યું હતું.

વસંતપંચમી પર્વે મુનિસંઘનું કોબા આશ્રમમાં આગમન

પૂ. શ્રી આત્માનંદજી (પૂ. સાહેબજી) ને છેલ્લે (જાન્યુ ૧૭) જ્યારે અપોલો હોસ્પિટલથી કોબા આશ્રમમાં લાવ્યા ત્યારે વચ્ચે ઉસ્માનપુરા (અમદાવાદ) માં પ્રજ્ઞાશ્રમણ પૂ. અમિતસાગરજીના દર્શનાર્થે લઈ

	(૨) શ્રી ઋષભ ડી. સોલોની, મુંબઈ	રૂ. ૨,૬૧,૦૦૦/-
	(૩) શ્રી અશ્વિનભાઈ સંઘવી, મુંબઈ	રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/-
	(૪) શ્રી હેમેનભાઈ એ. પારેખ, મુંબઈ	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/-
	(૫) શ્રી હસમુખભાઈ મેઘજી છેડા, મુંબઈ (જીવદયા)	રૂ. ૧૧,૦૦૦/-
ગુરુકુળ :	(૧) શ્રી મહેન્દ્રભાઈ એસ. મહેતા, પૂના	રૂ. ૨૫,૦૦૦/-
	(૨) શ્રી નગીનભાઈ શાહ, યુ.એસ.એ. (હસ્તે : શ્રી ઉષાબેન કિશોરભાઈ શેઠ)	રૂ. ૨૦,૦૦૦/-
ભોજનાલય :	(૧) ડૉ. રાજેશભાઈ સોનેજી, અમદાવાદ	રૂ. ૨૧,૦૦૦/-
	(૨) શ્રી જ્યોતીન્દ્રભાઈ વી. સોનેજી, ટોરોન્ટો	રૂ. ૧૧,૦૦૦/-
વરિષ્ઠ મુમુક્ષુ સેવા :	Concept RF Technology (India) P. Ltd. (શ્રી મહેશભાઈ તથા પ્રીતિબેન બદાણી) (હસ્તે : શ્રી પ્રવીણભાઈ વી. મહેતા, યુ.એસ.એ.)	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/-
સાધુ વૈયાવચ્ચ :	(૧) શ્રી કુમુદભાઈ એસ. મહેતા, મુંબઈ	રૂ. ૨,૦૦,૦૦૦/-
પૂજ્યશ્રી સ્મૃતિ સ્મારક :	(૧) શ્રી રમાબેન એન. શાહ, યુ.એસ.એ. (હસ્તે : શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર)	રૂ. ૫૧,૦૦૦/-
	(૨) શ્રી પ્રશાંતભાઈ પારેખ, યુ.એસ.એ. (હસ્તે : શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર)	રૂ. ૫૦,૦૦૦/-
પૂજ્યશ્રીની ઇલેક્ટ્રિકલ વ્હીલચેર :	(૧) શ્રી જયંતિભાઈ વી. શાહ, લંડન	રૂ. ૪૮,૦૮૦/-
જીવદયા :	(૧) શ્રી રમણભાઈ બી. શાહ, ગાંધીનગર	રૂ. ૧૫,૦૦૦/-
જ્ઞાનદાન :	(૧) શ્રી ધ્રોડવે સાર્થકલ કંપની, અમદાવાદ (હસ્તે : શ્રી ચંદ્રકાંતભાઈ એસ. શાહ)	રૂ. ૧૩,૫૦૦/-

ગોધમજી મુકામે સત્સંગ મેળાવડાનું આયોજન

પૂ. લાલજીબાપા સત્સંગમંડળ તરફથી પૂ. લાલજીબાપાની પુણ્યતિથિ નિમિત્તે તા. ૩૦-૧૨-૨૦૧૮ ના રોજ ગોધમજી મુકામે સત્સંગ મેળાવડાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આપણી સંસ્થામાંથી બા.બ્ર. આદ. સુરેશજી તથા સમણ શ્રુતપ્રજ્ઞસ્વામીજી સત્સંગ મેળાવડામાં પધાર્યા હતા. આદ. શ્રુતપ્રજ્ઞસ્વામીજીએ તેમના સ્વાધ્યાયમાં સેવા, સહયોગ અને સત્સંગનું માહાત્મ્ય સમજાવ્યું હતું. બા.બ્ર. સુરેશજીએ 'જાગૃતિપૂર્વકનું જીવન' વિષયક મનનીય સ્વાધ્યાય આપ્યો હતો.

મુંબઈની ધર્મયાત્રા સંપન્ન

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર જ્ઞાનમંદિર, ઘાટકોપર, મુંબઈ તરફથી આમંત્રણ મળતાં સંસ્થાના પ્રતિનિધિરૂપે આદ.

રચયિતા, સંપાદક અને દાર્શનિક સાહિત્યના અભ્યાસુ શ્રી ગુણવંત બરવાળિયા (મુંબઈ) ને તેમના ક્ષેત્રોની વિશિષ્ટ કામગીરી બદલ લાઈફ ટાઈમ એચીવમેન્ટ એવોર્ડ એનાયત કરવામાં આવેલ.

પદ્મશ્રી બાલકૃષ્ણ દોશી (વિશ્વના નામાંકિત આર્કિટેક), ગણપતરાય ચૌધરી (ઉદ્યોગપતિ અને જીતોના ચેરમેન), પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ (આંતરરાષ્ટ્રીય ખ્યાતિપ્રાપ્ત સાહિત્યકાર અને વક્તા), શ્રેયકભાઈ શાહ (અમદાવાદના જૈન અગ્રણી શ્રેણીવર્ધ) અને ડૉ. વિનોદ કપાસી (મહાવીર ફાઉન્ડેશન ઈંગ્લેન્ડના ચેરમેન) ના હાથે શાહ, પુસ્તક, સન્માનપત્ર અને એવોર્ડ અર્પણ કરવામાં આવેલ.

આ પ્રસંગે અનેક જૈન અગ્રણીઓ અને વિદ્વાનોની ઉપસ્થિતિ હતી.

“જૈન મંત્ર, સ્તોત્ર અને યંત્ર” વિશે યોજાયેલું સંશોધનલક્ષી જ્ઞાનસત્ર

ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ જૈનોલોજીના ઉપક્રમે ૧૮ અને ૧૯ જાન્યુઆરી ૨૦૨૦ ના રોજ જૈન સાહિત્ય જ્ઞાનસત્ર સંપત્ર થયું. આ જ્ઞાનસત્રનો વિષય હતો. “જૈન મંત્ર, સ્તોત્ર અને યંત્ર” ઇવ્વીસ જેટલાં સંશોધકોએ જૈન ધર્મના વિવિધ મંત્ર-સ્તોત્ર અને યંત્ર વિશે પોતાના અભ્યાસપૂર્ણ વિચારો પ્રગટ કર્યા. પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈના પ્રમુખપદે યોજાયેલા આ જ્ઞાનસત્રના પ્રારંભે પ્રથમ બેઠકના અધ્યક્ષ આંતરરાષ્ટ્રીય ખ્યાતિ ધરાવતા સ્થપતિ શ્રી બાલકૃષ્ણ દોશીએ કહ્યું કે જ્યારે જ્યારે વિશ્વકોશ ભવનમાં આવ્યો છું, ત્યારે ત્યારે મને આશ્ચર્ય અને અચંબો થાય છે. કેવા કેવા ગહન વિષયો અંગે અહીં મળીને વિદ્વાનો વિચારો વ્યક્ત કરે છે. વિશિષ્ટ અને સંશોધનાત્મક જ્ઞાનસત્ર યોજવાની પહેલ કરનારી આ સંસ્થાને તેઓએ અભિનંદન પાઠવ્યા. જ્ઞાનસત્રના ઉદ્ઘાટક શ્રી ગણપતભાઈ ચૌધરીએ કહ્યું કે શિક્ષણ દ્વારા આવા જ્ઞાનસત્રો ઉત્તમ વ્યક્તિત્વના નિર્માણમાં સહાયક બની શકે છે, જ્યારે ઈંગ્લેન્ડથી આવેલા વિદ્વાન અને ભારતના ‘પદ્મ’ એવોર્ડ જેવો ઈંગ્લેન્ડનો ઓ.બી.ઈ. નો ખિતાબ મેળવનાર વિનોદ કપાસીએ “યંત્રલેખન - ભક્તિભાવ કે અંકગણિત” એ વિશે વાત કરતાં કહ્યું કે અંકગણિતનો પ્રભાવ યંત્ર પર પડે છે. તેમણે નવગ્રહનો યંત્ર વિશે ઊંડાણપૂર્વકની સમજૂતી આપી.

રાષ્ટ્રસંત પરમ ગુરુદેવ શ્રી નમ્ર મુનિ મ.સા.એ. મહાપ્રભાવક શ્રી ઉવસગ્ગહરં સ્તોત્ર વિશે વીડિયો દ્વારા જણાવ્યું કે આપણા શરીરમાંથી સતત ઊર્જા પ્રગટ થતી હોય છે. આપણા મુખમાંથી જે શબ્દ નીકળે, એ જેટલા ફોર્સથી નીકળે એટલી તીવ્ર ગતિથી એ ચૌદ રાજલોક સુધી પહોંચે છે. શબ્દમાં જ્યારે સર્વાંગની ઊર્જા અને સ્વયંની શ્રદ્ધા ભળે છે ત્યારે તે શબ્દ એક દિવ્ય શક્તિથી સમૃદ્ધ મંત્રરૂપ બની જાય છે. વૈશ્વિક મંત્રોમાં શ્રી નવકાર મહામંત્રની વિરલ વિશેષતા વિશે જ્ઞાનસત્રના અધ્યક્ષ ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈએ કહ્યું કે દરેક ધર્મનું ભવન એક મુખ્ય મંત્રની આસપાસ રચાય છે. નમસ્કાર લોકોત્તર મંત્ર છે એ એની પહેલી વિશેષતા છે. નમસ્કાર મંત્રનું મુખ્ય પ્રયોજન આત્મશુદ્ધિ કે મોક્ષપ્રાપ્તિ છે. તેથી તે લોકોત્તર જ ગણાય. આ વિષય પર યોજાયેલા જ્ઞાનસત્રની મહત્વની બાબત એ બની રહી કે આ જ્ઞાનસત્રમાં રજૂ થયેલા સંશોધન-પત્રો આ જ સમયે પુસ્તકાકારે પ્રગટ કરવામાં આવ્યા.

ડૉ. સુધીર શાહ આ જ્ઞાનસત્રમાં ખાસ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. તેમણે કહ્યું કે આપણા શરીરમાં બે પ્રકારની ચેતના વહે છે. દિવ્ય ચેતનામાં આર્ષદૃષ્ટા ઋષિઓએ જે કાંઈ પરમ સત્યને જોયું, એને ધ્વનિમાં અને શબ્દમાં અંકિત કર્યું. આ જ્ઞાનસત્રમાં ચંદ્રયાન-૧-૨ માં મહત્વનું કાર્ય કરનાર અવકાશ વિજ્ઞાની શ્રી નરેન્દ્રભાઈ ભંડારી અને લેખક અને પત્રકાર તથા જૈન ધર્મના અભ્યાસી શ્રી ગુણવંતભાઈ બરવાળિયાનું “લાઈફ ટાઈમ એચિવમેન્ટ એવોર્ડ” આપનીને ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ જૈનોલોજીએ સન્માન કર્યું. શ્રી શ્રીયકભાઈ શેકે સ્વાગત કર્યું હતું અને બંને દિવસોએ તમામ બેઠકમાં વિદ્વાનો, અભ્યાસુઓ અને જિજ્ઞાસુઓ મોટી સંખ્યામાં ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

પૂજ્ય ૧૦૮ મુનિશ્રી અમિતસાગરજી મહારાજનું સંસ્થામાં શુભાગમન

આદ. સુનંદાબેન વોહોરા તથા પૂજ્ય બહેનશ્રી

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર જ્ઞાનમંદિર, ઘાટકોપર

આદ. સુસ્મિતાબેનના નિવાસસ્થાને, મુંબઈ

ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ જૈનોલોજીના ઉપક્રમે યોજાયેલ જૈન સાહિત્ય જ્ઞાનસભા - અમદાવાદ

આદ. શ્રી ગુણવંતભાઈ બરવાળિયાને 'લાઇફ ટાઇમ એચિવમેન્ટ' એવોર્ડ અર્પણ વેળાએ

સંસ્થા સંચાલિત ગુરુકુળના વિદ્યાર્થીઓની પ્રવાસ વેળાની તસવીર

Registered under RNI No. : GUJGUJ/2008/25883

Permitted to post at Ahmedabad PSO on 15th of every month under Postal Regd. No. : GAMC - 309/2018-2020
issued by SSP Ahmedabad valid upto 31-12-2020 - Publication Date 15th of every month

પૂજ્યશ્રીના પાર્થિવ શરીરનો અગ્નિસંસ્કાર

આ અંકના વિશિષ્ટ સહયોગી ઠાતા

૧

‘દિવ્યધ્વનિ’ ફેબ્રુઆરી-૨૦૨૦ ના અંક માટે રૂા. ૨૧,૦૦૦/- નો આર્થિક સહયોગ
શ્રીમતી જયશ્રીબેન જયોતીન્દ્રભાઈ સોનેજી પરિવાર, ટોરોન્ટો, કેનેડા
તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

૨

‘દિવ્યધ્વનિ’ ફેબ્રુઆરી-૨૦૨૦ ના અંક માટે રૂા. ૨૧,૦૦૦/- નો આર્થિક સહયોગ
સ્વ. શ્રી ચંદ્રાબેનના સ્મરણાર્થે
હસ્તે : ઈન્દુબેન એમ. શાહ પરિવાર, અમદાવાદ
તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

Printed & Published by Smt. Dr. Sharmisthaben M. Soneji on Behalf of

Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra - Koba - 382 007. Dist. Gandhinagar (Gujarat).

Printed at Bhagwati Offset, 16/C, Bansidhar Estate, Bardolpura, Ahmedabad - 380 004. **Editor : Shri Mitesh A. Shah**

To,